

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

Kényszerintézkedések fiatalokkal szemben

Szerző:

dr. Bethlendy-Kis Tünde

Jászberény, 2025. március 5.

1. Bevezetés

Dolgozatomban a kényszerintézkedéseket szeretném bemutatni, különösképpen a fiatalkorúak tekintetében. Járásbíráson bírósági titkárként tevékenykedem elsősorban polgári ügyszakban, de titkári kinevezésemtől fogva dolgozom büntető területen is. Kezdetől fogva érdekelt a fiatalkorúak elleni büntetőeljárás. Bíróságunkon is számos fiatalkorúakat érintő büntetőügyet tárgyaltak és jelenleg is tárgyal három büntető bírónk.

Dolgozatomban teszek egy történeti kitekintést, milyen kényszerintézkedések voltak a múltban. Választ kaphatunk arra a kérdésre, hogy kik is a fiatalkorúak, milyen kényszerintézkedések voltak, illetve milyen kényszerintézkedések léteznek ma. Bemutatok néhány járásbíráóságunkon befejezett ügyet, melyek fiatalkorúakkal szemben folytak, és a fiatalkorúak személyi szabadságot érintő kényszerintézkedés hatálya alatt álltak. A Kúria határozatain keresztül szeretném bemutatni a fiatalkorúakat érintő fontos legfelsőbb döntéseket.

Az eseti döntések mentén mindenképpen be szeretném mutatni a hatályos büntetőeljárásról szóló törvény alapján a kényszerintézkedéseket, a személyi szabadságot érintő és a vagyont érintő kényszerintézkedéseket.

A hatályos magyar büntetőjog az alanyi oldalon három sui generis életkori kategóriát különböztet meg: gyermekkor, fiatalkor és felnőttkor között tesz különbséget. A fiatalkorúak a jelenleg uralkodó büntetőjogi gondolkodásban egy átmeneti helyzetben lévő csoport tagjaiként jelennek meg, akik biológiai, pszichés és morális értelemben a gyermekekhez képest fejlettebbek, azonban a felnőttekhez viszonyítva fejletlenebbek.¹

Fiatalkorú az, aki a bűncselekmény elkövetésekor tizenkettedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadikat nem.² A fiatalkorúval szemben kiszabott büntetés vagy alkalmazott intézkedés célja elsősorban az, hogy a fiatalkorú helyes irányba fejlődjön, és a társadalom hasznos tagjává váljon,

¹ LÉVAY Miklós: *A fiatalkorúak büntetőjoga* Budapest, Wolters Kluwer Kiadó, 2014. 521.

² Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.) 105. § (1) bekezdése

erre tekintettel az intézkedés vagy büntetés megválasztásakor a fiatalkorú nevelését és védelmét kell szem előtt tartani.³ A fiatalkorúval szemben nem mindig kell büntetést kiszabni, kizárólag abban az esetben, ha az intézkedés alkalmazása nem célravezető. A Btk. határozottan fogalmaz amikor kimondja, hogy aki a bűncselekmény elkövetésekor tizennegyedik életévét nem töltötte be, azzal szemben csak intézkedés alkalmazható.⁴ Fontos tisztázni, hogy a büntetőjogi fiatalkorúságnak a bűncselekmény elkövetése időpontjában kell fennállnia. A fiatalkorúakra vonatkozó szabályokat akkor is alkalmazni kell, ha az elbírálás időpontjában az elkövető már nem fiatalkorú, de csak akkor, ha a terheltet kizárólag fiatalkorban elkövetett bűncselekményekért vonják felelősségre.⁵

A fiatalkorú elkövetők vonatkozásában a büntetőjog elsődleges feladata a nevelés, amely különösen a jelenleg gyermekkor miatt nem büntethető tizenkettő-tizennégy év közötti korosztály tekintetében igaz.⁶ Az említett nevelő célzatot a jogeseteken keresztül is szeretném bemutatni. [...]a bíróság a súlyosító és enyhítő körülmények együttes és gondos értékelése, a fiatalkorúnak az elkövetés után és az eljárás alatt tanúsított magatartása, személyi és családi körülményeinek vizsgálata, gondozójának a fiatalkorú életvitelére vonatkozó vallomása alapján döntheti el, hogy a konkrét esetben elegendő-e szabadságelvonással nem járó intézkedés alkalmazása, esetleg szabadságelvonással nem járó büntetés kiszabása, vagy el kell rendelni a fiatalkorú javítóintézeti nevelését, illetve szabadságvesztés büntetést kell kiszabni. Ha a bíróság arra a következtetésre jut, hogy a büntetés kiszabásának elvei csak büntetés alkalmazásával érvényesíthetőek, ez esetben is vizsgálnia kell, hogy van-e helye szabadságelvonással nem járó büntetés kiszabásának. Ha e vizsgálat során nemleges megállapításra jut, akkor kerülhet sor szabadságelvonó intézkedésként javítóintézeti nevelés elrendelésére, illetve ha ez nem lehetséges (mert pl. a terhelt az elbíráláskor már betöltötte a tizenkilencedik életévét), vagy nem elegendő, akkor a fiatalkorúak fogháza, illetve fiatalkorúak börtöne büntetés kiszabására. Ez esetben is mérlegelni kell, hogy nem elégséges-e a büntetés végrehajtásának felfüggesztése. Végül, ha a bíróság e kérdésben is nemleges következtetésre jut, akkor a fiatalkorúval szemben végrehajtandó szabadságvesztést alkalmaz.⁷

³ Btk. 106. § (1) bekezdése

⁴ Btk. 106. § (2) bekezdése

⁵ <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1200100.TV/ts/20240901/lr/chain3670>

⁶ <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1200100.TV/ts/20240901/lr/chain3670>

⁷ <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1200100.TV/ts/20240901/lr/chain3670>

E speciális életkorban az elkövetők büntetőjogi felelősséggel tartoznak bűncselekményeik elkövetéséért, viszont az általánostól eltérő szankciótani szabályok vonatkoznak rájuk, melyek mögött az általánostól eltérő büntetési cél húzódik meg, ahogy előzetesen utaltam már rá. Ez a Btk. alapján abban áll, hogy a fiatalkorú helyes irányba fejlődjön és a társadalom hasznos tagjává váljon, erre tekintettel az intézkedés vagy büntetés megválasztásakor a fiatalkorú nevelését és védelmét kell szem előtt tartani. Így egyfajta „más elbánásban” kell részesülniük a fiatalkorúaknak.⁸

A dolgozatom speciális témaköre a kényszerintézkedések, melyeket a büntetőeljárásban számos esetben alkalmaznak. Ezek olyan eljárásjogi cselekmények, amik bizonyos alapvető jogok korlátozásával járnak. Különböző célok érdekében kerül sor kényszerintézkedések alkalmazására.⁹

2. Büntetőjog a múltban és a kényszerintézkedések

A régi rómaiak azt mondták: *Juventus ventus*, vagyis: az ifjúság szél. [...]Az ifjúság fejlődése visszahat egész társadalmunkra, és annak jövőjére nézve is meghatározó. Az ifjúság magatartásának, viselkedésének és nevelésének problémái élénken foglalkoztatják közvéleményünket. Nemcsak hazánkban, hanem az egész világon fontos, aktuális kérdésnek tekintik. A felnőtté válás nem egy egyszerű biológiai folyamat, hanem a lelki, tudati, erkölcsi kibontakozás ideje is. Átmenet a gyermekkorból a felnőttkorba, amely egyben egy átmeneti státuszt is jelent, mind a család életében, mind a társadalmi környezetben.¹⁰

Ha visszatekintünk a római birodalom idejére, láthatjuk, hogy ott a büntetőper kezdetét a magistratus hatalma biztosította. A büntetőügyben idézési parancsot adtak ki a magistratus előtti megjelenésre; ez a magistratus imperiumán alapult és *vocatio*-nak nevezték. Amennyiben az idézett nem tett eleget az azonnali határidőre szóló felszólításnak, *lictor*okat küldtek érte, akik megragadhatták (*prehensio*), és a hatóság elé hurcolták. Ha rejtőzött, nem lehetett feltalálni, körözést adtak ki ellene;[...]. Ha a hatóság úgy látta, hogy a nyomozás alatt számolni lehet a vádlott menekülésével, vizsgálati fogságra

⁸ https://ujbtk.hu/kohalmi-mate-a-fiatalkoruakra-vonatkozo-bunteto-anyagi-jogi-szabalyozas-tortenete/#_ftn4

⁹ <https://www.legitimo.hu/jogi-hirek/kenyszerintezkedesek-a-buntetoeljarasban-else-resz/>

¹⁰

https://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/otdk_kulonszam/a_fiatalkoruakkal_szemben_alkalmazhato_buntetesek_es_intezkedesek_kulonos_tekintettel_a_szabadsagvesztes_buntetesre_es_a_javitointezeti_nevelesre/

vethette őt. Ez szabad hatósági mérlegelés tárgya volt; a vizsgálati fogság coercitiós intézkedés. A vádlott tehát szabadlábon hagyható is volt minden további nélkül, esetleg szabadlábon hagyták kezesek adása mellett, de ugyanígy fogságba is lehetett vetni.¹¹

[...] a hatóságon múltott, kényszerintézkedésként alkalmaz-e vagy vizsgálati fogságot. A Gracchusok, majd Julius Caesar hoztak olyan törvényt, hogy római polgáriak lehetővé kell tenni a szabadlábon való védekezést, kivéve, ha tetten érték vagy hatósággal szembeni engedetlenséget mutatott. A császárkorban főbenjáró ügyben a letartóztatás általában szokásossá vált, az idézés hirdetményi idézés lett, és a büntetőpert távollévő ellen is megindították.¹²

Rómát jogállamnak tekintjük, az általuk kialakított jogrendszer a mai napig az európai jogrend alapja. Amilyen körültekintőek a jogszabályi rendelkezések, annyira nem volt egy szervezetre korlátozott maga a joggyakorlat. Modern értelemben vett, szilárdan kiépített, hatáskörrel felruházott bírósági szervezettel a köztársaság korában Róma nem rendelkezett.¹³

A római állam korai társadalmi–gazdasági fejlődési szakaszban jött létre. A szervezet elsősorban külső védekezést és belső rendfenntartást látott el a teljes közösség érdekében. Az állami szervek hatalma a közösség által átruházott körben gyakorlatilag korlátlan. Kezdetben a társadalom megsértőivel szembeni eljárást a hatalom gyakorlóinak személyes elbírálására, mérlegelésére bízták. Ők döntötték el, hogy történt-e egyáltalán olyan közösségi sérelem, ami megtorlást igényel, ők állapították meg az elkövető személyét, és választották ki a megtorlásként igénybe vett eszközöket.¹⁴

¹¹

https://romaikor.hu/romai_jog_es_jogrendszer/romai_jogrendszer/romai_buntetojog/a_buntetoperes_eljarasok_romaban/cikk/kenyszerito_eszkozok_a_buntetoperes_eljaras_lefolyasanak_biztositasara

¹²

https://romaikor.hu/romai_jog_es_jogrendszer/romai_jogrendszer/romai_buntetojog/a_buntetoperes_eljarasok_romaban/cikk/kenyszerito_eszkozok_a_buntetoperes_eljaras_lefolyasanak_biztositasara

¹³

https://romaikor.hu/romai_allam_es_allamrend/vegrehajto_testuletek/igazsagugyi_vegrehajto_testuletek_/polgari_torvenyszekek_/cikk/birosagok__

¹⁴

https://romaikor.hu/romai_jog_es_jogrendszer/romai_jogrendszer/romai_buntetojog/romai_buntetojog__bevezetes/cikk/a_bunuldozes_korai_formai

A római történelem során a büntetőbírói hatalmat gyakorló tisztviselői kör folyamatosan változott. A királyok korában a bíraskodás a királyi hatalom része volt. A király (rex) volt a büntetőbírói hatalom. Hatáskörébe azonban csak az emberölés és a hazaárulás tartozott.

A köztársaság korában idején a büntetőbírói hatalom az imperiummal felruházott magistratusokra (consul, tribuni consulare potestate, praetor) szállt.¹⁵

Ha a bibliába tekintünk szintén lelhetünk fel kényszerintézkedéseket. A Jézus elleni büntetőeljárás az ellene fogatosított letartóztatással kezdődött. Mind a mai napig éles vita tárgya, hogy pontosan ki és milyen minőségben vett részt Jézus letartóztatásában, illetve kinek az utasítására hajtotta végre a parancsot. A letartóztatás eszmei szerzői - Márk beszámolója alapján - a „főpapok és írástudók” voltak, akiken, amennyiben egyszerre emlegeti őket a Szentírás, általában farizeusokat és szadduceusokat is kell érteni. Ha a római helytartó kezdeményezte volna Jézus letartóztatását, semmi szükség nem lett volna arra, hogy este, titokban hajtsa végre a kényszerintézkedést. Vannak olyan nézetek, amelyek Jézus rómaiak általi letartóztatását hangoztatják. Felmerül a kérdés, hogy ha valóban a zsidó vallási vezetés tartóztatta le Jézust, akkor vajon volt-e jogi alapja az eljárásnak, és ha igen, milyen szabály szerint hajtották azt végre.¹⁶

3. Fiatalkorúság a magyar büntetőjog történetében, kiemelve a Csemegi-kódexet

[...] Hazánk első büntető törvénykönyve, a Csemegi-kódex (1878. évi V. tc.) szerint a tizenkettedik életévüket meg nem haladott személyek nem vonhatók bűnvád alá, a tizenkettő és tizenhat év közötti kiskorúak büntethetősége pedig a bírói mérlegelés körébe esett: nem lehetett büntetni az ilyen korú személyt, ha az elkövetés idején a bűnösségének felismeréséhez szükséges belátással nem bírt. [...]a büntethetőség abszolút határát a tizenkettedik életév jelentette, mely alatt nem állapítható meg büntetőjogi felelősség.¹⁷

¹⁵

https://romaikor.hu/romai_allam_es_allamrend/vegrehajto_testuletek/igazsagugyi_vegrehajto_testuletek_/polgari_torveny_szekek_/cikk/birosagok__

¹⁶

[https://romaikor.hu/romai_jog_es_jogrendszer/perek_es_birosagi_targyalasok/roma_es_a_zsidok_jezus_pereben_\(kr_u_30_korul\)/a_bunteto_per/cikk/a_buntetoper_](https://romaikor.hu/romai_jog_es_jogrendszer/perek_es_birosagi_targyalasok/roma_es_a_zsidok_jezus_pereben_(kr_u_30_korul)/a_bunteto_per/cikk/a_buntetoper_)

¹⁷ https://ujbtk.hu/kohalmi-mate-a-fiatalkoruakra-vonatkozo-bunteto-anyagi-jogi-szabalyozas-tortenete/#_ftn4

A kódex a tizenkettedik életévüket be nem töltötték vonatkozásában egy megdönthetetlen törvényi vélelmet állított fel, ami szerint ebben a korban az egyén nem rendelkezik azzal a képességgel, amely alapján szabad akaratképzésen alapuló cselekményként lehetne értékelni tetteit. Megállapíthatjuk, hogy a Csemegi-kódex nem ismerte a fiatalkort, mint speciális elbánást megalapozó életkori kategóriát. Mindazonáltal a tizenkettő és tizenhat év közötti korosztályt - amennyiben az adott elkövető felelősségre vonható - fiatalkorúként lehet definiálni, tekintve, hogy rájuk enyhébb szankciókat rendelt alkalmazni a törvény.¹⁸

A kódex még nem tartalmazott a fiatalkorúakra vonatkozó speciális, az általánostól eltérő rendelkezéseket, így a büntetési rendszer - habár redukált büntetési tételekkel - megegyezett a felnőttekre irányadó szabályokkal. Ha képes volt a cselekmény bűnösségét felismerni, úgy a felnőttkorú elkövetőktől enyhébb, de azonos nemű büntetést rendelt kiszabni a kódex, amennyiben azonban a megfelelő belátási képessége hiányzott, javító-intézeti elhelyezést lehetett elrendelni.¹⁹

A cselekményért való felelősségre vonás [...] megköveteli a bűnösség felismeréséhez szükséges belátási képesség meglétét, ami a Csemegi-kódexnek a tizenkettő és tizenhat év közöttiek körében alkalmazott „feltételes felelősségben” is megmutatkozik. A klasszikus tanok a magyar törvénykönyv miniszteri indoklásából is egyértelműen kiolvashatók. E szerint nincs helye a tett beszámításának, ha az elkövetőt bűnösség nem terheli, vagyis amikor hiányzik az elhatározás, a felismerés vagy a választás szabadsága. A felelősség középpontjában az akaratszabadság áll, miszerint az elkövetőnek szabad választása van az indulatai (ösztönei) és a kötelezettségei között, mely szabadsága megalapozza a bűnösségét.²⁰

A fiatalkorúság kategóriájának hiányához a kor pedagógiai és lélektani felfogása szintén hozzájárult. Habár a XIX. században már erőteljesen körvonalazódott egy új típusú gyermekfelfogás, ami a gyermekeknek az életkorukból adódó sajátosságainak figyelembevételén alapult, a klasszikus büntetőjogi iskola hegemoniája idején a pedagógiai gondolkodásmódra ambivalencia volt jellemző. A

¹⁸ https://ujbtk.hu/kohalmi-mate-a-fiatalkorukra-vonatkozo-bunteto-anyagi-jogi-szabalyozas-tortenete/#_ftn4

¹⁹ 1878. évi V. törvénycikk a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről 83-85. §§

²⁰ LÖW Tóbiás: *A Magyar Büntetőtörvény a büntettekről és a vétségekről és teljes Anyaggyűjteménye*. I. kötet, Budapest, Pesti könyvnyomda-részvény-társaság, 1880. 526-527.

leginkább a középkorra jellemző felfogás, amely - figyelmen kívül hagyva az életkorból adódó lélektani és pszichés sajátosságokat - „kicsi felnőttekként” kezelte a gyermekeket már - legalábbis részben - meghaladottá vált a moralisták körében, viszont a közfelfogásban még mindig erőteljes volt.²¹ [...] a korszakban jelent meg a „fekete pedagógiának” is nevezett irányzat, amely a pubertást kritikus életszakasznak tekinti, és az ifjúkort az egyénre és a társadalomra nézve is potenciális veszélyforrásnak bélyegezi. A gondolkodásmódot megfélemlítő és elrettentő „gyógymódok” is jellemzik, amelyekkel a viselkedési hibák korrekcióját várták az irányzat követői.²² A Csemegi-kódex elfogadásakor a fiatalkori bűnözés nem volt jelentős társadalmi probléma - legalábbis az ifjúkorú bűnelkövetők száma és aránya nem indokolta a jogpolitikai fellépést. Az 1880-as években, illetve az 1890-es évek elején az össz-bűnözésben 1-2% között mozgott a fiatalkorú bűnelkövetők aránya.²³

4. A két világháború közötti időszak a fiatalkorúak tekintetében

A két világháború között a fiatalkorúak büntetőjogát számottevő változás nem érte, azonban a Tanácsköztársaság ideológiai megalapozottsága e téren is hatással volt. A Tanácshatalom leginkább a bűnözés megelőzésére helyezte a hangsúlyt, hiszen a proletár állam eszményéhez az ifjúság szocialista nevelése társult, ami a kriminalitás leküzdésének jogi eszközeit is befolyásolta. Mindez szoros összefüggésben áll a kommunista utópia gondolatával, hiszen a társadalmi-gazdasági rend átalakításától, az „uralkodó osztály” műveltségi monopóliumának felszámolásától, valamint a szocialista tudatformálás és szociálpolitika folytatásától a bűnözést kiváltó tényezők felszámolását várták.²⁴ Ennek érdekében a proletárdiktatúra kiépítette az erősen pedagógiai szemléletű aktív gyermekvédelmi rendszerét, amelyet a romlásnak kitett gyermekek kiegészítő szociális nevelésének szolgálatába állítottak. A rendszerben elsődleges feladat jutott az iskoláknak, de emellett a gyermekvédelem egész intézményi hálózata kiépült: gyermekotthonok, internátusok, gyermekbiztoságok, gyermekmentő otthonok és megfigyelő átmeneti otthonok.²⁵

²¹ HOLLÓSI Hajnalka: *Gyermekekép, gyermekvilág, gyermekfelfogás változásai pedagógiai megközelítésben*. Iskolakultúra Online, 2008/2, 101-103.

²² Pukánszky Béla: A tizenkilencedik század gyermekfelfogása, *Iskolakultúra*, 2002/2. 17.

²³ SZABÓ András: *A fiatalkorúak és a büntetőjog*, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1961. 14.

²⁴ SZABÓ: i. m. 76-77.

²⁵ https://ujbtk.hu/kohalmi-mate-a-fiatalkorukra-vonatkozo-bunteto-anyagi-jogi-szabalyozas-tortenete/#_ftnref40

5. A II. világháborút követő időszak büntetőjoga

A második világháborút követően a bűnözés addig nem látott mértéket öltött, ami a századforduló óta tartó növekvő tendencia tetőzésének tekinthető. Ez elsősorban a háború által előidézett - vagy felerősített - kriminogén tényezőknek köszönhető, úgymint az apa hadba- és az anya munkába állása miatti figyelem-, valamint fegyelemhiány, az iskolai oktatás megszorítása, a romantizált háború kegyetlenségeinek hatása a befolyásolható fiatalokra, illetve az ijesztő mértéket öltő nyomor.²⁶ A Büntető Törvénykönyv Általános Részéről szóló 1950. évi II. törvény (Btá.) a büntethetőségi korhatár tekintetében bizonyos változást eszközölt, ugyanis kimondta, hogy nem büntethető, aki a bűncselekmény elkövetésekor a tizenkettedik életévét nem töltötte be. Ez az az életkor, melyben a gyermek a miniszteri indoklás szerint eléri a büntetőjogi felelősségre vonáshoz szükséges fejlettséget, így ez alatt a cselekményeik beszámítását a törvény kategorikusan kizárta.²⁷ A Btá. azonban a fiatakorúakra vonatkozó szabályokat nem tartalmazott, azokról az 1951. évi 34. számú tvr. (Ftvr.) rendelkezett. Az Ftvr. hatályon kívül helyezte az I. Büntetőnovellát, és önálló kódex-jelleggel tartalmazta a fiatakorúakra vonatkozó anyagi és eljárási szabályokat egyaránt. Éppen ezért kodifikációs technikáját tekintve különlegesnek mondható, hiszen a magyar jogtörténetben egyedülálló módon a Büntető törvénykönyvtől elkülönült jogszabályba foglalta a fiatakorúak felelősségre vonásának feltételeit. A büntethetőség alsó - abszolút - korhatárát továbbra is a tizenkettedik életév jelentette, azonban az Ftvr. szakított a több életkori határt ismerő megoldással, és a törvényi kor elérése mellett egyéb feltételt nem alkalmazott, vagyis tizenkettő és tizennyolc év között az életkor már nem zárhatta ki a büntethetőséget. Lehetőség volt azonban a büntetőeljárás mellőzésére vagy felmentő ítélet meghozására, amennyiben a fiatakorú értelmi fejlettsége miatt nem ismerte fel cselekménye társadalomra veszélyességét. Az elkövetők közötti differenciálást szolgálta továbbá az, hogy tizenkettő és tizennégy év között kizárólag intézkedést lehetett alkalmazni. A szankciórendszer az intézkedések oldaláról - az értelmi fogyatékos fiatakorúval szemben alkalmazható - gyógypedagógiai neveléssel bővült, büntetési oldalon pedig - a Btá. rendszerét követve - a fogház és államfogház helyébe a börtön lépett.²⁸

²⁶ VÁMBÉRY Ruzssem: *A fiatakorúak bírósága a háború alatt és a háború után*. Budapest, A jogállam könyvtára 1. 22-23.

²⁷ https://ujbtk.hu/kohalmi-mate-a-fiatakoruakra-vonatkozo-bunteto-anyagi-jogi-szabalyozas-tortenete/#_ftnref43

²⁸ https://ujbtk.hu/kohalmi-mate-a-fiatakoruakra-vonatkozo-bunteto-anyagi-jogi-szabalyozas-tortenete/#_ftnref43

A II. világháború befejezését követően a koalíciós korszak büntetőpolitikájának alapvetően megfelelt a Bn. és az Fb. rendezése a fiatalkorúak büntető anyagi- és eljárásjogát illetően. Nem hozott változást az első jelentős törvényi rendelkezés a Budapesti Fiatalok Bíróságának megalakításáról szóló 1947. évi XXXIX. törvény sem. E törvény megalkotásának indoka egy olyan, szervezeti önállósággal rendelkező bíróság létrehozatala volt, amelynek tagjai „bírói munkásságukat kizárólag a fiatalkorúak kriminalitásával kapcsolatos társadalmi, gazdasági, pedagógiai problémák iránt kellő fogékonyságot és érdeklődést tanúsító elnök irányítása alatt állnának”.²⁹ A javítónevelés intézményének fenntartásával kapcsolatosan nem merültek fel kétségek.³⁰

A II. világháború után az igazságügyi kormányzat a fiatalkorúak elhelyezésére Cegléden (fiúk részére) és Kecskeméten (lányok részére) teremtett feltételeket. A ceglédi Fiatalok Országos Fogháza fennállása idején a rendelkezésünkre álló adatok alapján egyidejűleg 120-160 fő befogadását látta el. A rendkívül mostoha elhelyezési körülményeket jelzi, hogy a zárt, négyszög alapú épületrendszer eredetileg egy huszárlaktanya lóistállójaként funkcionált. Az elnyújtott téglalap alakú 18-20 méter hosszú termek egyenként 30-40 fiatalkorú elhelyezésére szolgáltak.³¹

6. Az 1960-as éveket követő időszak a fiatalkorúak tekintetében

Az 1960-as évekre tehető a politikai-ideológiai értelemben vett enyhülés időszaka, illetve az életszínvonal fokozatos növekedése, ami a társadalombiztosítási rendszer és a közoktatás viszonyainak javulásában, valamint a szociális ellátórendszer '50-es évek utáni újjáélesztésében, és ezzel együtt a gyermekvédelmi rendszer hatékonyabbá válásában mutatkozott meg. A gyermekvédelem eszközrendszerében azonban számos olyan elem kapott helyet, amely arra utalt, hogy „a gyermek nem gyermekként, hanem leendő munkaerőként fontos”, illetve egyes társadalmi csoportok nem profitáltak a fejlődésből.³² Mindazonáltal jelentős előrelépés volt, hogy ebben az

²⁹ Az 1947. évi XXXIX. törvény indoklása.

³⁰ [https://jak.ppke.hu/uploads/articles/12332/file/Bory_Noemi_PhDvegl\(1\).pdf](https://jak.ppke.hu/uploads/articles/12332/file/Bory_Noemi_PhDvegl(1).pdf)

³¹ [https://jak.ppke.hu/uploads/articles/12332/file/Bory_Noemi_PhDvegl\(1\).pdf](https://jak.ppke.hu/uploads/articles/12332/file/Bory_Noemi_PhDvegl(1).pdf)

³² KEREZSI Klára: *A védtelen gyermek*. (Elhanyagolás és erőszak a családban), Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó 1995. 26-28.

időszakban indultak meg hazánkban azok a kriminológiai, szociológiai kutatások, amelyek a fiatalok bűnözés okainak feltárásával foglalkoztak.³³

A Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről szóló 1961. évi V. törvény változást hozott mind a büntethetőségi korhatár kérdésében, mind a fiatalkorúak büntetőjogában. A törvény a büntetőjogi felelősség kezdetét a tizennegyedik életévre emelte fel, az általános iskolai tanulmányok befejezéséhez igazítva ezzel a büntethetőség alsó korhatárát.³⁴ A „szocialista Btk.” szakított a fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezések elkülönült szabályozásának kodifikációs megoldásával, arra hivatkozva, hogy a cél a fiatalkorúak sajátosságainak figyelembevétele, nem pedig a szerkezeti elszakadás. A törvénykönyv számos tekintetben előrelépést jelentett, így például előremutató, hogy a nevelő célzatú intézkedések alkalmazására készítette a még büntetés-központú gyakorlatot érvényesítő bíróságokat, mérsékelte a büntetéseket, illetve a stigmatizáció elkerülése érdekében bevezeti a mentesítés jogintézményét.³⁵

A '60-as évektől tapasztalt jelenség, hogy a fiatalkorúak a társadalom működési zavaraira - úgymint az alkoholizmusra, az általános műveltség hiányára és a hetvenes évekig „ellenséges propagandának” nevezett nyugati hatásokra - a hagyományostól eltérő módon reagálnak. Minderre a rendezetlen, illetve felbomló családi környezet, valamint a hiányos vagy erkölcstelen nevelésben keresték az okokat, a választ pedig elsősorban a javító-nevelés végrehajtásában. Erősítették a szocialista pedagógiai szemléletet, az átnevelés, a becsületes dolgozóvá formálás céljával.³⁶

7. Az 1970-es éveket követő büntetőjog

Az 1974-ben megkezdődtek egy új büntetőkódex kodifikációs munkálatai, melynek folyamatában a fiatalkorúakra vonatkozó kérdések is szerepet kaptak, s számos javaslat látott napvilágot. Így például Molnár József - kiindulva abból, hogy a személyiségfejlődés csak a huszadik életév után zárul le teljesen - a fiatal felnőtt sui generis életkori kategóriájának bevezetését kívánta megalapozni

³³ SCHRIFERT Zsuzsa: *A gyermek- és fiatalkorúakkal kapcsolatos büntetőpolitika és a gyermekvédelem alakulása hazánkban az I. világháborútól az 1950-es évekig*. ELTE Themis, 2008. 42.

³⁴ https://ujbtk.hu/kohalmi-mate-a-fiatalkorukra-vonatkozo-bunteto-anyagi-jogi-szabalyozas-tortenete/#_ftnref41

³⁵ https://ujbtk.hu/kohalmi-mate-a-fiatalkorukra-vonatkozo-bunteto-anyagi-jogi-szabalyozas-tortenete/#_ftnref45

³⁶ SCHRIFERT: i. m. 44-45.

kriminológiai kutatásával.³⁷ A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény [...] a büntethetőség alsó korhatárát a tizennegyedik életévben hagyta, hivatkozva az e korban elért testi-szellemi fejlettségre, illetve arra, hogy ekkor szerzik meg a fiatalok azt az ismeretanyagot, amellyel felelős jogalanyként tudnak fellépni.³⁸ Az 1978-as büntetőkódexet hatálybalépése után több módosítás is érintette, mindazonáltal a legjelentősebbek - ahogy az új típusú büntetőpolitikai irányvonalak magyarországi megjelenése is - a rendszerváltást követő időszakra tehetők. Ezek a hatályos Büntető törvénykönyvünk előzményeként kerülnek bemutatásra.³⁹

8. A fiatalkorúak büntetőjogának aktuális kérdései

A büntetőpolitika feladata, hogy olyan átfogó jogszabályi háttérrel alkosson meg, amely sikerrel képes reagálni a bűnözésre. Minthogy azonban a gyermeki fejlődés, a szocializáció és a testi-szellemi erkölcsi fejlődést olyan hatások érik, melyek a kor általános értékprioritásaiból adódnak, a gyermek- és fiatalkori bűnözés kezelésének helyes programja nem alakítható ki interdiszciplináris analízis és közel valamennyi szakpolitikát magában foglaló válaszok nélkül.⁴⁰

Már a múlt században is felismert és tárgyalt jelenség volt a gyermekek testi és nemi érésének felgyorsulása, vagyis hogy a biológiai, szexuális érettség egyre korábbi életszakaszban következik be (akceleráció). Ezáltal a gyermekkorból a serdülőkorba való áttérésre mindinkább fiatalabb korban kerül sor, aminek okát általában az elsődleges életfeltételek - a táplálkozási, közegészségügyi viszonyok - javulásával magyarázzák.⁴¹ A felgyorsult éréssel kapcsolatban büntetőjogi megközelítésben kulcskérdés, hogy miként alakul a gyermekek szellemi fejlődése, amivel kapcsolatban viszont nem egységes a szakirodalom. Az ugyanis bizonyos, hogy a felnőtté válás egy komplex, több komponensből álló folyamat, és az egyes elemek (képességek) nem feltétlenül korrelálnak egymással.⁴²

³⁷ NAGY József: *A fiatalkorúakra vonatkozó büntetőjogi szabályok kialakulása és változásai*, Rendvédelmi füzetek, 2002/36. 9.

³⁸ BÉKÉS Imre - LÁSZLÓ Jenő: *A büntetőjogi felelősségre vonás akadályai*, A büntető törvénykönyv magyarázata. I. Kötet, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1986.

³⁹ https://ujbtk.hu/kohalmi-mate-a-fiatalkorukra-vonatkozo-bunteto-anyagi-jogi-szabalyozas-tortenete/#_ftnref55

⁴⁰ https://ujbtk.hu/kohalmi-mate-a-fiatalkorukra-vonatkozo-bunteto-anyagi-jogi-szabalyozas-tortenete/#_ftn4

⁴¹ GYENIS Gyula: Az „akceleráció” és a civilizációs ártalmak. *Anthropológiai Közlemények*, 1975. 129.

⁴² NAGY Ádám - TIBORI Tímea: *Narratívák hálójában: az ifjúság megismerési és értelmezési kísérletei a rendszerváltástól napjainkig*. Negyedszázad - Magyar Ifjúság, 2012, 417-421.

A felnőtté válás folyamatában egy olyan jelenség is megfigyelhető, amely elsősorban a fiatalok társadalmi érettségének kitolódásáért felel a fejlett országokban.⁴³ A felnőtté válás folyamatára ható jelenségek – büntetőjogilag releváns szempontból – kettős hatást gyakorolnak: egyrészt a gyermek- és fiatalkori bűnözést, illetve normakövetést befolyásolják, másrészt pedig átformálják a gyermekekről kialakult képünket, ami kihat a büntetőpolitikára is.⁴⁴

[...] a szocializációjukban „siettetett gyermekek” nehezen kezelhetők, nehezen nevelhetők, önmaguk, illetve társaik irányában fokozódó agressziót tanúsítanak (erőszak, öngyilkosság) és a rájuk nehezedő teher hatására pszichoszomatikus tünetek sorát mutatják.⁴⁵

A gyermekkor átalakulása nem hagyja érintetlenül a gyermekképet, vagyis a fiatalokról kialakult társadalmi felfogást sem. A gyermeki sajátosságok eltűnése a tudományos gondolkodásban is megjelent, így például abban a törekvésben, mely az óvodai csoportok közötti életkori differenciálást zárna ki. A posztmodern gyermekkort az életszakaszok közötti különbségek csökkenése miatt „új középkornak” is nevezik, ahol a társadalom figyelmen kívül hagyja az életkori sajátosságokat és szükségleteket. Ez pedig egy olyan „régijű” gyermekfelfogáshoz vezethet, ahol a gyermeki lét értékét veszti, és a gyerekek ismét „kicsi felnőttekké”, helyesebben „kicsi fogyasztókká” válnak. A szemléleti váltás hatást gyakorol a szülők nevelési szokásaira, de – egyes szerzők szerint – a tételes jogi rendelkezésekre is kihatnak. Megindult ugyanis egy olyan büntetőpolitikai tendencia, amely a „más elbánás” modelljével szembe helyezkedik.⁴⁶

A rendszerváltást követő magyar jogpolitikában általában megfigyelhető volt a regresszív büntetőjogi szemlélet és a „nem büntetés-központú” irányvonal váltakozása. A büntető jogszabályok módosításáról szóló 1993. évi XVII. törvény – és annak miniszteri indokolása – egyértelmű állásfoglalása annak, hogy a magyar jogpolitika a szabadságvesztés alternatíváinak keresésében elkötelezett. A módosítással bővült a mellékbüntetések alkalmazási köre, illetve csökkentek a szabadságvesztés alsó

⁴³ https://ujbtk.hu/kohalmi-mate-a-fiatalokorukra-vonatkozo-bunteto-anyagi-jogi-szabalyozas-tortenete/#_ftnref58

⁴⁴ https://ujbtk.hu/kohalmi-mate-a-fiatalokorukra-vonatkozo-bunteto-anyagi-jogi-szabalyozas-tortenete/#_ftnref58

⁴⁵ HOMOKI Andrea: *Viharsarki nevelőszülők mint a posztmodern gyermekkor formálói*. Esély, 2011/2. 90.

⁴⁶ VAJDA Zsuzsanna: *A „posztmodern” gyermekkor*. In: Kósa-Vajda: *Neveléslélektan*. Budapest, Osiris Kiadó, 2005. 68.

tételei, így növekedett a bírói diszkréció jelentősége.⁴⁷ E tendencia irányába hatott a büntető jogszabályok módosításáról szóló 1995. évi XLI. törvény is, amelynek célja a fiatalkorúak büntetőjogának az ENSZ Gyermekjogi Egyezményben foglalt elvekhez való igazítása volt. Ennek jegyében olyan változtatásokra került sor, mint a bírói útról való elterelés lehetőségének bővítése (vádemelés elhalasztása), a szabadságelvonással járó szankciók ultima ratio jellegének deklarálása, illetve a javítóintézeti nevelés relatíve határozatlan tartamának határozottá válása. A módosítás megőrizte a fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezések szerkezeti egységét a büntetőkódexszel, ugyanakkor egyértelműen a „különös elbánás” irányába tett lépésként értékelhető. A módosítást követő legközelebbi - fiatalkorúak büntetőjogára is hatást gyakorló - büntetőpolitikai irányváltásnak a Nemzeti Együttműködés Programjának 2010-es meghirdetése tekinthető. Az ebben foglaltak szerint a büntető jogszabály szigora képes a bűnök elkövetőit megfékezni és világossá tenni a társadalom tagjai számára, hogy Magyarország nem a bűnelkövetők paradicsoma.⁴⁸

9. Fiatalkorúak fogalma és a kényszerintézkedések a hatályos jogszabályok alapján

A bevezetésben már utaltam rá, de most részletesen kifejtem, hogy ki a fiatalkorú és milyen kényszerintézkedések léteznek. A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.) és a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (Be.) által rögzített szabályokra mutatok rá.

Fiatalkorú az, aki a bűncselekmény elkövetésekor tizenkettedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadikat nem.⁴⁹ A fiatalkorúval szemben kiszabott büntetés vagy alkalmazott intézkedés célja elsősorban az, hogy a fiatalkorú helyes irányba fejlődjön, és a társadalom hasznos tagjává váljon, erre tekintettel az intézkedés vagy büntetés megválasztásakor a fiatalkorú nevelését és védelmét kell szem előtt tartani. Fiatalkorúval szemben büntetést akkor kell kiszabni, ha intézkedés alkalmazása nem célravezető. Azzal szemben, aki a bűncselekmény elkövetésekor tizennegyedik életévét nem töltötte be, csak intézkedés alkalmazható. Fiatalkorúval szemben szabadságelvonással járó

⁴⁷ BLASKÓ Béla: *Büntető(jog)-politikai karcolat*. In: *Büntetőjogi dolgozatok Gellér Balázs születése ötvenedik évfordulójának ünnepére*, Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2018. 45-58.

⁴⁸ HOLLÁN Miklós: *A negyedik magyar büntetőkódex - összegző tanulmány*, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, 2017. 366.

⁴⁹ Btk. 105.§ (1) bekezdése

intézkedést alkalmazni vagy szabadságelvonással járó büntetést kiszabni csak akkor lehet, ha az intézkedés vagy a büntetés célja más módon nem érhető el.⁵⁰

A törvény - a büntethetőségi korhatár szektorális leszállítása miatt - a hatályos törvénytől eltérően határozza meg a fiatalkorúak fogalmát. Eszerint fiatalkorú az a személy, aki a bűncselekmény elkövetésekor a tizenkettedik életévét már betöltötte, de a tizennyolcadik életévét még nem. A fiatalkor szabályozása alapvetően a gyermekkor szabályozására épül, kivéve, ha a tizenkettedik életévét betöltött személy szándékos emberölést, erős felindulásban elkövetett emberölést, illetve életveszélyt vagy halált okozó testi sértést követ el. A fiatalkor kezdete tehát főszabály szerint a gyermekkor felső határát követő nap (a tizennegyedik születésnapot követő nap), kivételes esetben a tizenkettedik életév betöltését követő nap, a vége pedig a nagykorúság általános életkori határa, azaz a tizennyolcadik életév. Az ennél fiatalabb személyek házasságkötéssel szerzett nagykorúsága nem befolyásolja a büntetőjogi speciális jogalanyiságukat.⁵¹ A törvény követi a magyar büntetőjogban közel fél évszázada kialakult hagyományt, miszerint a fiatalkorú elkövetőkre vonatkozó büntetőjogi szabályokat nem külön kódex, hanem az egységes büntető törvénykönyv egy külön fejezete tartalmazza. Az új Btk. Általános Részének a törvény által meghatározott szabályait fiatalkorúakkal szemben olyan módon kell alkalmazni, hogy elsőként a XI. fejezetben írtakat kell megvizsgálni, és ha e fejezetben nincs eltérő rendelkezés, akkor az Általános Rész egyéb rendelkezései az irányadók.⁵²

Fiatalkorú terheltekkel szemben a büntető anyagi, eljárási és végrehajtási jog a felnőtt elkövetőkhöz képest több vonatkozásban eltérő szabályokat állapít meg, ugyanis a fiatalkorú erkölcsi értékrendje, értelmi fejlettsége még ebben az életszakaszban is alakul, változik. A fiatalkorú a polgári jog szabályai szerint korlátozottan cselekvőképes (kivéve, ha érvényes házasságot kötött), illetve tizennegyedik életévének betöltése előtt cselekvőképtelen, még viszonylag csekélyebb élettapasztalattal rendelkezik, és ezért nem minden esetben képes maradéktalanul felismerni cselekménye következményeit.⁵³

⁵⁰ Btk. 106. § (1)-(3) bekezdései

⁵¹ <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1200100.TV/ts/20240901/lr/272>

⁵² <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1200100.TV/ts/20240901/lr/272>

⁵³ <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1200100.TV/ts/20240901/lr/272>

A szankciók kiválasztása során ezért a törvény továbbra is azt az elvet követi, hogy a fiatalokkal szemben elsősorban a nevelés eszközeit kell alkalmazni, a szankciók kiválasztását illetően a követendő sorrend az alábbi:

1. szabadságelvonással nem járó intézkedés,
2. szabadságelvonással nem járó büntetés,
3. szabadságelvonással járó intézkedés,
4. szabadságelvonással járó büntetés.⁵⁴

A fiatalokkal szembeni büntetőeljárás során elsődlegesen azt kell megvizsgálni, hogy van-e helye szabadságelvonással nem járó intézkedés - azaz megrovás, próbára bocsátás, vagy jóvátételi munka - alkalmazásának. Büntetést csak akkor lehet kiszabni, ha a bíróság azt állapítja meg, hogy másként nem érhető el a fiatal helyes irányba történő fejlődése. Erre utalhat a sorozatos elkövetés, a többes halmazat, az elkövetési mód, a több minősítő körülmény, a motívum, a társtetteség, a csoportos, vagy a bűnszövetségben való elkövetés. A fiatal elkövetők vonatkozásában a büntetőjog elsődleges feladata a nevelés, amely különösen a jelenleg gyermekkor miatt nem büntethető tizenkettő-tizennégy év közötti korosztály tekintetében igaz. Erre figyelemmel a büntethetőségi korhatár szektorális leszállításával egyidejűleg a törvény kimondja, hogy a tizennegyedik életévüket be nem töltött személyekkel szemben csak intézkedés alkalmazható, és - a 106. § (3) bekezdésében foglaltakkal összhangban - a szabadságelvonással nem járó intézkedésnek meg kell előznie a szabadságelvonással járó intézkedés (javítóintézeti nevelés) alkalmazását. Egyéb esetekben a bíróság a súlyosító és enyhítő körülmények együttes és gondos értékelése, a fiatalnak az elkövetés után és az eljárás alatt tanúsított magatartása, személyi és családi körülményeinek vizsgálata, gondozójának a fiatal életvitelére vonatkozó vallomása alapján döntheti el, hogy a konkrét esetben elegendő-e szabadságelvonással nem járó intézkedés alkalmazása, esetleg szabadságelvonással nem járó büntetés kiszabása, vagy el kell rendelni a fiatal javítóintézeti nevelését, illetve szabadságvesztés büntetést kell kiszabni.⁵⁵

⁵⁴ <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1200100.TV/ts/20240901/lr/272>

⁵⁵ <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1200100.TV/ts/20240901/lr/272>

A hatályos Be. alapján a kényszerintézkedés: a személyi szabadságot érintő kényszerintézkedés és a vagyont érintő kényszerintézkedés. Személyi szabadságot érintő kényszerintézkedés: az őrizet, a távoltartás, a bűnügyi felügyelet, a letartóztatás és az előzetes kényszerszergyógykezelés (az utóbbi négy a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés). A vagyont érintő kényszerintézkedés: a kutatás, a motozás, a lefoglalás, a zár alá vétel és az elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetetlenné tétele.⁵⁶

A kényszerintézkedéseket a Be. alapvetően két csoportra osztja. Az első csoportba tartoznak a személyi szabadságot érintő kényszerintézkedések, amelyek közül személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedésnek nevezzük a távoltartást, a bűnügyi felügyeletet, a letartóztatást és az előzetes kényszerszergyógykezelést (tehát egyedül az őrizet nem bírói engedélyes, személyi szabadságot érintő kényszerintézkedés). A második csoportba pedig mindazon kényszerintézkedések tartoznak, amelyek nem érintik a személyi szabadságot.⁵⁷

A kényszerintézkedés elrendelésekor, illetve végrehajtása során arra kell törekedni, hogy annak alkalmazása az érintett alapvető jogainak a korlátozását csak a legszükségesebb mértékben és ideig eredményezze. Súlyosabb korlátozással járó kényszerintézkedés akkor rendelhető el, ha a kényszerintézkedéssel elérni kívánt cél kisebb korlátozással járó kényszerintézkedéssel vagy egyéb eljárási cselekménnyel nem érhető el. A kényszerintézkedést az érintett kíméletével, a korlátozással nem érintett alapvető jogait tiszteletben tartva kell végrehajtani. A kényszerintézkedés végrehajtása során figyelemmel kell lenni arra, hogy az az érintetten kívüli személyt csak a legszükségesebb mértékben érintsen. A magánéletet, illetve a tulajdonjogot korlátozó kényszerintézkedéseket lehetőleg a napnak a hatodik és huszonkettedik órája között kell végrehajtani. Biztosítani kell, hogy a kényszerintézkedés végrehajtása során ne kerüljenek nyilvánosságra az érintett magánéletének a büntetőeljárással össze nem függő körülményei, illetve a személyes adatai. A kényszerintézkedés végrehajtása során kerülni kell a szükségtelen károkozást. A bíróság és az ügyészség az általa elrendelt kényszerintézkedés végrehajtásához igénybe veheti a nyomozó hatóságot.⁵⁸

⁵⁶ Be. 272. § (1)-(3) bekezdései

⁵⁷ <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1700090.TV/ts/20240901/lr/chain2176>

⁵⁸ Be. 271. § (1)-(7) bekezdései

A büntetőeljárás eredményes lefolytatása sokszor elképzelhetetlen kényszerintézkedések nélkül. Ezek a kényszerintézkedések többféle állampolgári jogot sérthetnek, ezek közül is kiemelkedik a személyi szabadsághoz való jog. Ezt nemcsak az indokolja, hogy az egyik legalapvetőbb emberi jogról van szó, hanem az is, hogy a büntetőeljárásban tipikusan a személyi szabadság megsértésére kerülhet sor.⁵⁹ A Be. 271. §-a szabályozza a kényszerintézkedések elrendelésének és végrehajtásának alapvető rendelkezéseit. A kényszerintézkedések elrendelésével és végrehajtásával kapcsolatosan az egyik legfontosabb alapelv a szükségesség és az arányosság elve. Az arányosság elve alapján csak akkor és csak annyiban korlátozhatóak a kényszerintézkedéssel érintett személy jogai, amikor és amennyiben arra a büntetőeljárás célja vagy a további bűncselekmény megelőzése érdekében szükség van. A kényszerintézkedések elrendelésekor [...] a hatóságnak mindenkor össze kell vetnie a büntetőeljárás lefolytatásához fűződő közérdeket a kényszerintézkedéssel érintett személy alapjogainak biztosításához fűződő magánérdekével.⁶⁰

Az arányossági (szükségességi) elv alapján a kényszerintézkedés csak akkor és csak annyiban alkalmazható, amikor és amennyiben kevésbé súlyos kényszerintézkedés a céljának a kifejtésére nem elegendő. Azon igyekezet során, hogy a bűnüldözést hatékonyra tegyék, mindig tekintettel kell lenni arra, hogy milyen súlyos a vizsgált bűncselekmény, milyen veszélyes a terhelt, és arra is, hogy milyen jelentős az adott kényszerintézkedés. A kényszerintézkedés elrendelésének és tartamának tényleges szükségességét alaposan indokolt mérlegelés alapján kell meghatározni. A Be. konkrét rendelkezéseket is tartalmaz a kényszerintézkedések végrehajtásával kapcsolatosan. Eszerint

- a kényszerintézkedést az érintett kíméletével kell végrehajtani;
- a korlátozással nem érintett alapvető jogokat tiszteletben kell tartani;
- figyelemmel kell lenni arra, hogy a kényszerintézkedés az érintetten kívüli személyt csak a legszükségesebb mértékben érintsen;
- a vagyont érintő kényszerintézkedéseket lehetőleg a napnak a hatodik és huszonkettedik órája között kell végrehajtani;
- biztosítani kell a magántitkot;
- kerülni kell a szükségtelen károkozást.⁶¹

⁵⁹ <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1700090.TV/ts/20240901/lr/chain2176>

⁶⁰ <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1700090.TV/ts/20240901/lr/chain2176>

⁶¹ <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1700090.TV/ts/20240901/lr/chain2176>

A személyi szabadságot érintő kényszerintézkedések közül elsőként az őrizetet mutatom be röviden. Az őrizet a terhelt, illetve a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy személyi szabadságának átmeneti elvonása. A bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény megalapozott gyanúja esetén a terhelt, vagy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy őrizetét rendelheti el tettenérés esetén, ha a személyazonossága nem állapítható meg, ha vele szemben személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés elrendelése valószínűsíthető, vagy ha a tárgyaláson rendzavarást követ el.⁶² Az őrizet a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés tárgyában hozott döntésig, de legfeljebb hetvenkét óráig tarthat.⁶³ Az őrizet elrendelésének általános feltétele, hogy meghatározott személlyel szemben fennálljon a bűncselekmény megalapozott gyanúja. Az ugyanakkor nem szükséges, hogy ezt a megalapozott gyanút az őrizet előtt közöljék a terhelttel (kihallgassák őt), ezért nemcsak a terhelttel szemben lehet az őrizetet elrendelni, hanem a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személyt is.⁶⁴

A távoltartás a terhelt szabad kapcsolattartását, és ennek érdekében a terhelt szabad mozgáshoz és a lakóhely, illetve a tartózkodási hely szabad megválasztásához való jogát korlátozza. Távoltartás elrendelése esetén a bíróság magatartási szabályként előírja, hogy a terhelt meghatározott személlyel - közvetlenül vagy közvetve - ne lépjen kapcsolatba, illetve ettől a személytől tartsa távol magát [...].⁶⁵

A bíróság a törvényben meghatározott cél biztosítása érdekében magatartási szabályként előírhatja, hogy a terhelt meghatározott lakást hagyjon el és onnan maradjon távol, illetve a távoltartással érintett személy tényleges tartózkodási helyétől, munkahelyétől, az e személy által rendszeresen látogatott intézményektől vagy egyéb helytől, különösen nevelési, nevelési-oktatási- vagy gyógykezelés céljából látogatott egészségügyi intézménytől, vallásgyakorlása során látogatott épülettől tartsa távol magát.⁶⁶ A távoltartás személyi szabadságot érintő bírói engedélyes

⁶² Be. 274. § (1), (2) bekezdései

⁶³ Be. 274. § (3) bekezdése

⁶⁴ <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1700090.TV/ts/20240901/lr/chain2205>

⁶⁵ Be. 280. § (1), (2) bekezdései

⁶⁶ Be. 280. § (3) bekezdése

kényszerintézkedés. Azzal kapcsolatban a jogirodalomban is vita volt és van, hogy mennyire tekinthető büntető eljárásjogi intézménynek és mennyire tudja kifejteni hatását a büntetőeljárásban. Azok a célok ugyanis, amelyek elérését a távoltartás szolgálja, sokszor nehezen vagy egyáltalán nem érhetők el a büntetőeljárás keretei között.⁶⁷

A bűnügyi felügyelet a terhelt szabad mozgáshoz és a lakóhely, illetve a tartózkodási hely szabad megválasztásához való jogát korlátozza.⁶⁸ Bűnügyi felügyelet elrendelése esetén a bíróság előírja, hogy a terhelt a számára meghatározott területet, lakást, egyéb helyiséget, intézményt vagy ahhoz tartozó bekerített helyet engedély nélkül ne hagyja el, meghatározott jellegű nyilvános helyeket, nyilvános rendezvényeket vagy meghatározott közterületeket ne látogasson, illetve meghatározott időközönként és módon a rendőrség általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szervénél jelentkezzen.⁶⁹ A bíróság a bűnügyi felügyelettel elérni kívánt célt biztosító további magatartási szabályokat is előírhat, ideértve a pártfogó felügyelet külön magatartási szabályaként meghatározható olyan magatartási szabályokat is, amelyek célja a bűnismétlés lehetőségének a megakadályozása.⁷⁰

A bűnügyi felügyelet személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés, amely a terhelt a szabad mozgáshoz, és a lakóhely, illetve a tartózkodási hely szabad megválasztásához való jogát korlátozza. A megfogalmazásból is látszik, hogy ez a kényszerintézkedés is csak a terhelttel szemben és csak a bíróság által rendelhető el.⁷¹

A távoltartás és a bűnügyi felügyelet magatartási szabályainak megtartását különböző intézkedések biztosítják, mégpedig a terhelt mozgását nyomon követő technikai eszköz, illetve az óvadék.⁷² A technikai eszközök telepítésének feltételei nem mindenhol állnak fenn. Erre a bíróságnak a távoltartás (bűnügyi felügyelet) elrendelésekor tekintettel kell lennie, azaz amennyiben kétséges, hogy az adott területen telepíthető-e a technikai eszköz, akkor erre vonatkozóan érdemes előzetesen adatokat bekérni. Ha a távoltartás vagy a bűnügyi felügyelet végrehajtására több hely is rendelkezésre

⁶⁷ <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1700090.TV/ts/20240901/lr/chain2205>

⁶⁸ Be. 281. § (1) bekezdése

⁶⁹ Be. 281. § (2) bekezdése

⁷⁰ Be. 281. § (3) bekezdése

⁷¹ <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1700090.TV/ts/20240901/lr/chain2205>

⁷² Be. 282. §

áll, akkor a beszerzett információk alapján azzal a hellyel kapcsolatosan kell elrendelni a kényszerintézkedést, ahol a terhelt mozgását nyomon követő technikai eszközt telepíteni lehet.⁷³

A távoltartás, illetve a bünygyi felügyelet tartamát tekintve, a vádemelés előtt elrendelt távoltartás, illetve bünygyi felügyelet az elsőfokú bíróság tárgyalás előkészítése során hozott határozatáig, de legfeljebb négy hónapig tart.⁷⁴ A vádemelés után az elsőfokú bíróság által elrendelt vagy fenntartott távoltartás, illetve bünygyi felügyelet az elsőfokú bíróság ügydöntő határozatának kihirdetéséig tart.⁷⁵

A következő személyi szabadságot érintő kényszerintézkedés a letartóztatás. A letartóztatás a terhelt személyi szabadságának bírói elvonása a jogerős ügydöntő határozat meghozatala előtt.⁷⁶ Míg a távoltartás és a bünygyi felügyelet a terhelt szabad mozgáshoz és a lakóhely, illetve a tartózkodási hely szabad megválasztásához való jogát korlátozza, addig a letartóztatás a személyi szabadságot nemcsak korlátozza, hanem el is vonja.⁷⁷ A vádemelés előtt elrendelt letartóztatás az elsőfokú bíróságnak a tárgyalás előkészítése során hozott határozatáig, de legfeljebb egy hónapig tart. A letartóztatást a bíróság a letartóztatás elrendelésétől számított egy év elteltéig alkalmanként legfeljebb három hónappal, ezt követően alkalmanként legfeljebb két hónappal meghosszabbíthatja.⁷⁸ [...]az elsőfokú vagy a másodfokú bíróság ügydöntő határozatának kihirdetése után elrendelt vagy fenntartott letartóztatás legfeljebb a nem jogerős ítélettel kiszabott szabadságvesztés tartamáig tart.⁷⁹

A letartóztatásnak van felső határa. A letartóztatás legfeljebb egy évig tart, ha a terhelttel szemben három évnél nem súlyosabb, két évig tart, ha a terhelttel szemben öt évnél nem súlyosabb, három évig tart, ha a terhelttel szemben tíz évnél nem súlyosabb, négy évig tart, ha a terhelttel szemben tíz évnél súlyosabb, öt évig tart, ha a terhelttel szemben életfogytig tartó szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt van folyamatban eljárás.⁸⁰

⁷³ <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1700090.TV/ts/20240901/lr/chain2205>

⁷⁴ Be. 289. § (1) bekezdése

⁷⁵ Be. 290. § (1) bekezdése

⁷⁶ Be. 296. §-a

⁷⁷ <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1700090.TV/ts/20240901/lr/chain2205>

⁷⁸ Be. 297. § (1), (2) bekezdései

⁷⁹ Be. 297. § (4) bekezdése

⁸⁰ Be. 298. § (1) bekezdése

A letartóztatás felső határát a Be. kicsit bonyolultan fogalmazza meg. Leegyszerűsítve azt mondhatjuk, hogy a végső tartam szabályai csak az ügydöntő határozat kihirdetéséig érvényesek. Azaz ha az elsőfokú bíróság már kihirdette a (nem jogerős) ügydöntő határozatot, akkor a letartóztatásnak nincs felső határa. Életfogytig tartó szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmények esetén a letartóztatás felső határa bizonyos esetekben hat év (bűnszervezet, bűnügyi jogsegély, terrorcselekmény, egyes kiemelt emberölések, illetve a szökés vagy a kollúzió vádemelés utáni ténye). Életfogytig tartó bűncselekmény esetén, ha a letartóztatást a végső határ letelte miatt szüntették meg, az emiatt egyébként minden esetben kötelező bűnügyi felügyeletre az általánosnál szigorúbb szabályok vonatkoznak. Így a bíróság nem engedélyezheti a terhelt számára a kijelölt lakás stb. elhagyását (még munkavégzés céljából sem), és ha a terhelt nem rendelkezik a bűnügyi felügyelet foganatosításához szükséges lakóhellyel, akkor is el kell rendelni a bűnügyi felügyeletet, és azt az állam által biztosított szálláshelyen kell tölteni. A letartóztatás tartama a bűncselekmény elkövetésekor a 14. életévét be nem töltő fiatakorúval szemben az egy évet, a bűncselekmény elkövetésekor a 14. életévét betöltött fiatakorúval szemben a két évet nem haladhatja meg. Ha a letartóztatás eléri a felső határt, azt meg kell szüntetni, és a terheltet bűnügyi felügyelet egyidejű elrendelése mellett szabadlábra kell helyezni. Ha a terhelt ezen bűnügyi felügyelet magatartási szabályait megszegi, letartóztatása ismét elrendelhető. Ebben az esetben a letartóztatás felső határát a letartóztatás ismételt elrendelésének napjától kell számítani.⁸¹

A személyi szabadságot érintő kényszerintézkedések sorát az előzetes kényszergyógykezelés zárja. Az előzetes kényszergyógykezelés a kóros elmeállapotú terhelt személyi szabadságának bírói elvonása a jogerős ügydöntő határozat meghozatala előtt.⁸² A vádemelés előtt elrendelt előzetes kényszergyógykezelés az elsőfokú bíróságnak a tárgyalás előkészítése során hozott határozataig, de legfeljebb hat hónapig tart. Az előzetes kényszergyógykezelést a vádemelés előtt a bíróság alkalmanként legfeljebb hat hónappal hosszabbíthatja meg.⁸³ Az előzetes kényszergyógykezelés a letartóztatáshoz hasonlóan a személyi szabadságot nemcsak korlátozza, hanem el is vonja. Az előzetes kényszergyógykezelésre két módon kerülhet sor: szabadlábon lévő terhelt esetén a Be. 195. §-a szerint, ha a szakvélemény alapján a terhelt elmeállapotának hosszabb szakértői megfigyelése

⁸¹ <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1700090.TV/ts/20240901/lr/chain2205>

⁸² Be. 301. § (1) bekezdése

⁸³ Be. 301. § (5), (6) bekezdései

szükséges, a bíróság (a vádemelés előtt az ügyészség indítványára) a terhelt elmeállapotának megfigyelését rendelheti el. Ilyenkor a szabadlábon lévő terheltet a jogszabályban meghatározott pszichiátriai fekvőbeteg-intézetbe kell beutalni. A megfigyelés egy hónapig tarthat, ezt a határidőt a bíróság a megfigyelést végző intézet véleménye alapján egy hónappal meghosszabbíthatja. Már letartóztatásban lévő terhelt esetén a Bv. tv. 411-412. §-a szerint ha a fogva tartó intézetben elhelyezett letartóztatott elmeállapotának megfigyelését a bíróság elrendelte, a fogva tartó intézet az előzetesen letartóztatottat haladéktalanul az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézetbe szállítja.⁸⁴ Az elmeállapot megfigyelésének befejezésekor az IMEI a véleményét megküldi a megfigyelést elrendelő bíróságnak. Ha az IMEI véleménye szerint a letartóztatott kóros elmeállapotú, a letartóztatás végrehajtását vagy a letartóztatott gyógykezelését a bíróság más döntéséig az IMEI végzi. Ugyanígy, ha a letartóztatottnál a fogva tartó intézet kóros elmeállapotra utaló tüneteket észlel, megvizsgálás céljából haladéktalanul az IMEI-be utalja, és erről egyidejűleg a rendelkezési jogkör gyakorlóját értesíti.⁸⁵

A fentieket tekintve tehát a távoltartás, a bűnügyi felügyelet, a letartóztatás és az előzetes kényszergyógykezelés a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés. A vagyont érintő kényszerintézkedések közül elsőként a kutatás hatályos szabályozását mutatom be. A kutatás a büntetőeljárás eredményes lefolytatása érdekében a lakás, az egyéb helyiség, a bekerített hely vagy a jármű átkutatása. A kutatás információs rendszer, illetve adathordozó átvizsgálására is kiterjedhet. Kutatást akkor lehet elrendelni, ha megalapozottan feltehető, hogy az bűncselekmény elkövetőjének elfogására, bűncselekmény nyomainak felderítésére, bizonyítási eszköz megtalálására, elkobozható, illetve vagyonekobjzás alá eső dolog megtalálására vagy információs rendszer, illetve adathordozó átvizsgálására vezet.

A törvény az eddig alkalmazott házkutatás elnevezést kutatásra változtatta meg. A terminológia megváltoztatása igazodik a kényszerintézkedés tartalmához, amely alapján a kutatás tárgya a helyiségek, a körülhatárolt helyek mellett a jármű és az információs rendszer is lehet. A törvény a leplezett eszközökről szóló részre figyelemmel határozza meg a kutatás tárgyát, azon helyek körét,

⁸⁴ <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1700090.TV/ts/20240901/lr/301>

⁸⁵ <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1700090.TV/ts/20240901/lr/301>

amelyek nyílt kutatással vizsgálhatók. A kutatás célja a büntetőeljárás eredményes lefolytatása érdekében a lakás, az egyéb helyiség, a bekerített hely vagy a jármű átkutatása, ha megalapozottan feltételezhető, hogy az bűncselekmény elkövetőjének az elfogására, bűncselekmény nyomainak a felderítésére, bizonyítási eszköz megtalálására, elkobozható, illetve vagyonelkobzás alá eső dolog megtalálására vagy információs rendszer, illetve adathordozó átvizsgálására vezet. A kutatás a magán- és családi életet, az otthon tiszteletben tartásához fűződő jogot korlátozza, ily módon a kutatás a terhelten kívül más házijogát is korlátozhatja.⁸⁶

A kutatás elrendelésének időpontjában sok esetben a hatóságnak még nem állnak rendelkezésre megfelelő információk arra nézve, hogy milyen eredménnyel járhat a kutatás. Ugyanakkor az elrendelő határozatban mindenképpen meg kell jelölni, hogy mi a kutatás célja és az elrendelés szükségességét milyen adatok támasztják alá.⁸⁷ A kutatás eredménye csak akkor vehető figyelembe bizonyítékként, ha a kutatáson jelen van a kutatást elszenvető vagy annak képviselőjében bárki (ha nincs jelen ilyen személy a kutatáson, akkor annak eredménye bizonyítékként az eljárásban nem használható fel). Főszabályként a kutatást az érintett jelenlétében kell végrehajtani. Ha az érintett nem tud vagy nem kíván részt venni a kutatáson, akkor képviselőt nevezhet meg. Ez terhelt esetén lehet a védője is, de bármilyen képviselő vagy az érintett által megbízott nagykorú személy is. Ha sem az érintett, sem az általa megjelölt képviselő nincs jelen, akkor a hatóság köteles gondoskodni arról, hogy az érintett érdekeinek védelmére az ügyben nem érdekelt nagykorú személy jelenlétében tartsák a kutatást.⁸⁸

A motozás a bizonyítási eszköz, az elkobozható, illetve a vagyonelkobzás alá eső dolog megtalálása céljából a motozás alá vont személy ruházatának és testének az átvizsgálása. A motozás során a motozás alá vont személynél található bármely dolog is átvizsgálható. Motozást a terhelttel, a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személlyel vagy az olyan személlyel szemben lehet elrendelni, akiről megalapozottan feltehető, hogy bizonyítási eszközt, elkobozható, illetve vagyonelkobzás alá eső dolgot tart magánál.⁸⁹ Ha a motozás meghatározott dolog

⁸⁶ <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1700090.TV/ts/20240901/lr/301>

⁸⁷ <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1700090.TV/ts/20240901/lr/301>

⁸⁸ <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1700090.TV/ts/20240901/lr/301>

⁸⁹ Be. 306. § (1), (2) bekezdései

megtalálására irányul, a motozás alá vont személyt (veszélyes tárgy, például lőfegyver kivételével) fel kell szólítani, hogy a keresett dolgot adja át. A kutatással ellentétesen azonban a felszólítás teljesítése esetén a motozást nem lehet folytatni. A motozásnál jelen lehet a motozás helyszínén tartózkodó, a motozás alá vont személy által megjelölt nagykorú személy, feltéve, hogy jelenléte az eljárás érdekeit nem sérti (aki segítőként működik közre).⁹⁰

A lefoglalás célja a bizonyítási eszköz, illetve az elkobozható dolog vagy a vagyoneklobzás alá eső vagyon biztosítása a büntetőeljárás eredményes lefolytatása érdekében. A lefoglalás a lefoglalás tárgya feletti tulajdonjogot korlátozza. El kell rendelni a lefoglalást, ha annak tárgya bizonyítási eszköz, vagy elkobozható, illetve vagyoneklobzás alá esik. Lefoglalni az ingó dolgot, a számlapénzt, az elektronikus pénzt vagy az elektronikus adatot lehet.⁹¹ A lefoglalást a bíróság, az ügyészség vagy a nyomozó hatóság rendeli el. A bíróság rendeli el a közjegyzői vagy ügyvédi irodában tartott, a közjegyzői vagy ügyvédi tevékenységgel összefüggő védett adatot tartalmazó bizonyítási eszköz lefoglalását.⁹² Nem lehet lefoglalni a terhelt, a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy és a védő közötti közlést vagy küldeményt, illetve a védőnek az ügyre vonatkozó feljegyzését.⁹³ A lefoglalást birtokba vétellel, a megőrzés más módon történő biztosításával, az érintett őrizetében hagyással, vagy az elektronikus adat esetében a Be.-ben meghatározott módon lehet végrehajtani. A lefoglalást akkor lehet az érintett őrizetében hagyással vagy a megőrzés más módon történő biztosításával végrehajtani, ha a dolog birtokba vételre nem alkalmas, a dolog vagy elektronikus adat birtokosának, kezelőjének azok használatához fűződő érdeke ezt indokolja, vagy más fontos ok ezt szükségessé teszi.⁹⁴

A lefoglalás végrehajtása érdekében a dolog, illetve az elektronikus adat birtokosát vagy kezelőjét fel kell szólítani, hogy a keresett dolog hollétét fedje fel, illetve az elektronikus adatot tegye hozzáférhetővé. A felszólítás teljesítésének megtagadása esetén a keresett dolgot, illetve elektronikus adatot kutatással vagy motozással kell felkutatni. Erre az érintettet figyelmeztetni kell.⁹⁵

⁹⁰ <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1700090.TV/ts/20240901/lr/301>

⁹¹ Be. 308. § (1)-(3) bekezdései

⁹² Be. 309. § (1), (2) bekezdései

⁹³ Be. 310. § (1) bekezdése

⁹⁴ Be. 311. § (1), (2) bekezdései

⁹⁵ Be. 312. § (1) bekezdése

A kutatáshoz és a motozáshoz hasonlóan lefoglalásnál is (ha konkrét keresett dologra irányul) fel kell szólítani az érintettet az önkéntes átadásra (és lefoglalásnál sem kell felszólítani, ha veszélyes tárgyat, például lőfegyvert kell lefoglalni). Itt azonban nemcsak a lefoglalást akadályozó, hanem az önkéntes átadásra való felszólításnak eleget nem tevő személy is rendbírsággal sújtható.⁹⁶

A lefoglalásnál beszélnünk kell az irat lefoglalásáról. Az eredeti iratot akkor kell lefoglalni, ha az elkobozható, az a vagyoneklobzás alá eső vagyonnal kapcsolatos jogcímet vagy az azzal való rendelkezési jogot igazoló okirat, az a bűncselekmény nyomait hordozza, előre meg nem határozható vagy jelentős mennyiségű iratot kell átvizsgálni, vagy a bizonyítás sikeressége érdekében ez feltétlenül szükséges.⁹⁷

Az elektronikus adatot tekintve, annak lefoglalását az elektronikus adatról másolat készítésével, az elektronikus adat áthelyezésével, az azt tartalmazó információs rendszer vagy adathordozó teljes tartalmáról történő másolat készítésével, az azt tartalmazó információs rendszer vagy adathordozó lefoglalásával, vagy jogszabályban meghatározott más módon lehet végrehajtani.⁹⁸

Ha a dolog lefoglalására kizárólag vagyoneklobzás biztosítása érdekében került sor, és annak kiadása iránt megalapozott igényt nem jelentettek be, az, akitől a dolgot lefoglalták, indítványozhatja a dolog megváltásának elfogadását.⁹⁹ Ha az eljárás során a lefoglalt dologra a bizonyítás érdekében már nincs szükség, hivatalból haladéktalanul meg kell vizsgálni, hogy a lefoglalás megszüntetésének van-e helye vagy a lefoglalt dolog értékesíthető-e. A lefoglalt dolog akkor értékesíthető, ha a lefoglalt dologra a bizonyítás érdekében már nincs szükség, a lefoglalás megszüntetésének nincs helye, és a lefoglalt dologgal kapcsolatban senki nem jelentett be megalapozott igényt.¹⁰⁰

A hatályos Be. a lefoglalás megszüntetéséről és a lefoglalt dolog elkobzásáról is. A lefoglalást meg kell szüntetni, ha arra az eljárás érdekében már nincs szükség, a lefoglalt dolgot megváltották, az

⁹⁶ <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1700090.TV/ts/20240901/lr/301>

⁹⁷ Be. 313. § (1) bekezdése

⁹⁸ Be. 315. § (1) bekezdése

⁹⁹ Be. 318. § (1) bekezdése

¹⁰⁰ Be. 319. § (1), (2) bekezdései

eredetileg lefoglalt dolog tekintetében, az eljárást megszüntették, vagy a nyomozás határideje lejárt. Ha a lefoglalt dolog értéktelen, és arra senki sem tart igényt, azt - a gerinces élő állat kivételével - a lefoglalás megszüntetése után meg kell semmisíteni.¹⁰¹ Ha a lefoglalt dolog birtoklása jogszabályba ütközik, vagy a közbiztonságot veszélyezteti, a bíróság [...] a lefoglalás megszüntetése helyett a lefoglalt dolog elkobzásáról határoz.¹⁰²

A terheltnek kiadandó dolgot a vele szemben megállapított pénzbüntetés, vagyonelkobzás vagy bűnügyi költség biztosítására vissza lehet tartani, erről az ügydöntő határozatban kell rendelkezni.¹⁰³ A lefoglalás három célja közül a vagyonelkobzás esetén a lefoglalt, a terheltnek kiadandó dolgot akkor is vissza lehet tartani, ha egyébként arra az eljárás érdekében már nem lenne szükség. Szintén visszatartható a lefoglalás megszüntetése esetén a terheltnek kiadandó dolog egyéb vagyoni kötelezések biztosítására (pénzbüntetés, bűnügyi költség, a magánfél indítványára: polgári jogi igény). Ezek érdekében tehát nem rendelhető el lefoglalás, csak a már más okból (általában a bizonyítás érdekében) lefoglalt dolgok visszatartását teszi lehetővé a törvény. A visszatartás azonban soha nem kötelező. Csak akkor lehet indokolt, ha egyrészt a visszatartandó dolog képez akkora értéket, ami miatt valóban szolgálhatja azt a célt, hogy ebből a vagyoni kötelezéseket ki tudják elégíteni. Másrészt ilyenkor is csak akkor lehet a dolgot visszatartani, ha tartani kell attól, hogy a terhelt a vagyoni kötelezést nem tudja vagy nem akarja a későbbiekben megfizetni.¹⁰⁴

A vagyont érintő kényszerintézkedések közül a zár alá vételről is szót kell ejtenünk. A zár alá vétel a vagyonelkobzás vagy a polgári jogi igény biztosítása érdekében a zár alá vétel tárgya feletti rendelkezési jogot függeszti fel. Zár alá vétel rendelhető el a dologra, a számlapénzre és az elektronikus pénzre, a befektetési vállalkozásokról szóló törvényben meghatározott pénzügyi eszközre, bármely más vagyoni értékű jogra, vagy bármely más vagyoni jellegű követelésre.¹⁰⁵ Zár alá vételt akkor lehet elrendelni, ha az eljárás olyan bűncselekmény miatt folyik, amellyel kapcsolatban vagyonelkobzásnak van helye, vagy annak célja polgári jogi igény biztosítása, és megalapozottan lehet tartani attól, hogy a vagyonelkobzás végrehajtását, illetve a polgári jogi igény kielégítését

¹⁰¹ Be. 320. § (1), (2) bekezdései

¹⁰² Be. 320. § (4) bekezdése

¹⁰³ Be. 323. § (1) bekezdése

¹⁰⁴ <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1700090.TV/ts/20240901/lr/chain2504>

¹⁰⁵ Be. 324. § (1), (2) bekezdései

meghiúsítják.¹⁰⁶ A zár alá vételnek két lehetséges és egy kötelező esete van. El lehet rendelni zár alá vételt a vagyonekbevétele vagy a polgári jogi igény biztosítása érdekében, ha megalapozottan lehet tartani attól, hogy azok kielégítését meghiúsítják. Kötelező viszont az elrendelés, ha az ügyben ingatlan elkövetésének van helye.¹⁰⁷ Ha a zár alá vételt vagyonekbevétele biztosítása érdekében rendelték el és a zár alá vett vagyon rendelkezésre bocsátása iránt megalapozott igényt nem jelentettek be, a zár alá vett vagyon megváltásának elfogadását indíthatja az, aki a zár alá vétel elrendelésekor jogosult volt a vagyon felett rendelkezni.¹⁰⁸ Az elkövetés és a vagyonekbevétele érdekében lefoglalt dolog vagy elektronikus adat, illetve a zár alá vett vagyon kezeléséről a lefoglalás, illetve a zár alá vétel során a rendes gazdálkodás szabályai szerint kell gondoskodni.¹⁰⁹

A kényszerintézkedések sorát, azon belül a vagyont érintő kényszerintézkedéseket a az elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetetlenné tétele zárja. Az elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetetlenné tétele az elektronikus hírközlő hálózat útján közzétett adat feletti rendelkezési jog ideiglenes korlátozása és az adathoz való hozzáférés ideiglenes megakadályozása. Az elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetetlenné tételét akkor lehet elrendelni, ha az eljárás olyan közhatalra üldözendő bűncselekmény miatt folyik, amellyel kapcsolatban elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tételének van helye, és az a bűncselekmény megszakítása érdekében szükséges.¹¹⁰ Az elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetetlenné tétele elrendelhető az elektronikus adat ideiglenes eltávolításával, vagy az elektronikus adathoz való hozzáférés ideiglenes megakadályozásával.¹¹¹ Az elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetetlenné tétele a végleges hozzáférhetetlenné tételt (Btk. 77. §) biztosító, csak a bíróság által elrendelhető kényszerintézkedés. Ennek két módja van (amelyek akár együttesen is elrendelhetők): az elektronikus adat ideiglenes eltávolítása és az adathoz való hozzáférés ideiglenes megakadályozása.¹¹²

¹⁰⁶ Be. 324. § (3) bekezdése

¹⁰⁷ <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1700090.TV/ts/20240901/lr/chain2504>

¹⁰⁸ Be. 329. § (1) bekezdése

¹⁰⁹ Be. 333. § (1) bekezdése

¹¹⁰ Be. 335. § (1), (2) bekezdései

¹¹¹ Be. 335. § (5) bekezdése

¹¹² <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1700090.TV/ts/20240901/lr/chain2504>

10. A fiataikorúakra vonatkozó szabályok a hatályos Be. alapján

Mielőtt még néhány jogesetet bemutatnék, kifejtem a fiataikorúakra vonatkozó szabályokat a hatályos Be. alapján, a külön eljárások keretében. A modern polgári társadalmakban a 20. század első felétől végbement társadalmi, szociális, kulturális és tudományos fejlődés eredményeképpen ismerték fel, hogy a gyermekeknek – a testi, szellemi, és érzelmi fejlettségükre, a társadalmi helyzetükre és a családban betöltött szerepükre tekintettel – olyan speciális szükségleteik vannak, amelyek kielégítése érdekében különleges védelemre és gondozásra van szükségük.¹¹³ A fiatakorút – a nemzetközi gyermekjogi elvárásoknak megfelelően – olyan gyermeknek kell tekinteni, aki a büntetőeljárás természeténél, ezen belül az eljárási helyzeténél fogva különösen kiszolgáltatott helyzetben van. A fiatakorú terhelte vonatkozó szabályozásnak különösen az eljárás speciális célja, az eljárásban közreműködő szakemberek és a speciális jogintézmények nyújtotta többletgaranciák révén kell biztosítani a gyermek védelmét és a gyermekeket megillető jogok hatékony érvényesülését.¹¹⁴ A fiatakorú elleni eljárásban a következő alapelvek érvényesülnek. Az irányadó nemzetközi dokumentumokban lefektetett és a fiatakorú elleni büntetőeljárás során alkalmazandó legfontosabb alapelvek – a teljesség igénye nélkül – a következők:

- a gyermeket érintő döntésekben elsősorban a gyermek mindenképp felett álló érdekét kell figyelembe venni;
- speciális erőfeszítéseket kell tenni az előzetes fogva tartás elkerülése érdekében, a gyermek őrizetben tartása vagy letartóztatása, vagy vele szemben szabadságvesztés kiszabása csak a végső eszköz lehet, és csak a rendkívüli esetekre korlátozottan, a minimálisan szükséges időtartamra alkalmazható;
- a fiatakorú bűnözésre való reagálásnak komplexnek kell lennie, annak csupán egy része a fiatakorúak büntető igazságszolgáltatási rendszere;
- a gyermekek egyszerre alanyai az ellenük folytatott eljárásnak és a bűnelkövetésükből fakadó veszélyeztetettségük okán a védelmüket szolgáló gyermekvédelmi intézkedéseknek;
- a gyermekeket érintő büntetőeljárásokat sürgősséggel és kellő gondossággal kell kezelni;

¹¹³ <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1700090.TV/ts/20240901/lr/chain2504>

¹¹⁴ <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1700090.TV/ts/20240901/lr/chain2504>

- a büntetőjogi felelősség megállapításának a gyermek egyéni értékelésén kell alapulnia;
- a gyermek részére nyújtott megfelelő tájékoztatás útján biztosítani kell az eljárásban való hatékony részvétel lehetőségét, egyúttal biztosítani kell a magánélet és a családi kapcsolatok védelmét.¹¹⁵

A fiatalkorú elleni büntetőeljárást úgy kell lefolytatni, hogy az a fiatalkorú nevelésének, illetve testi, értelmi, erkölcsi és érzelmi fejlődésének az előmozdításával biztosítsa a fiatalkorú társadalmi beilleszkedését, és azt, hogy a fiatalkorú ne kövessen el újabb bűncselekményt.¹¹⁶ A fiatalkorúakkal szembeni büntetőeljárás elsődleges funkciója a fiatalkorúakra vonatkozó büntetőjogi rendelkezések megfelelő alkalmazásának biztosítása. A fiatalkorúakkal szemben kiszabott büntetés és intézkedés speciális célját a Btk. 106. § (1) bekezdése tartalmazza, amelyben hangsúlyosan jelenik meg a fiatalkorú helyes irányú fejlődésének és társadalmi beilleszkedésének igénye, valamint a fiatalkorú védelmének és nevelésének kötelezettsége.¹¹⁷ A fiatalkorúak büntetőjogának természetesen a saját keretein belül kell maradnia, és nem vállalhatja fel egyedül a törvénnyel összeütközésbe került fiatalkorúak nevelésének, valamint a fiatalkori bűnözés egész társadalmat érintő problémájának megoldását. Ezzel együtt a fiatalkorúak igazságszolgáltatásában részt vevő szerveknek és személyeknek a hivatásuknál fogva minden lehetséges eszközzel elő kell segíteniük a fiatalkorúak nevelését, megfelelő fejlődését és társadalmi beilleszkedését.¹¹⁸

A fiatalkorú elleni büntetőeljárásnak azzal szemben van helye, aki a bűncselekmény elkövetésekor a tizenkettedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadikat nem. Ha a fiatalkorúval szemben több bűncselekmény miatt folyik eljárás, és azok között a tizennegyedik életévének betöltése előtt és a tizennegyedik életévének betöltése után elkövetett bűncselekmény is szerepel, a fiatalkorú elleni büntetőeljárásban a tizennegyedik életévét betöltött fiatalkorúra vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni. Nincs helye fiatalkorú elleni büntetőeljárásnak, ha a terhelttel vagy bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személlyel szemben több bűncselekmény miatt folyik eljárás, és azok közül legalább egyet a tizennyolcadik életévének betöltése után követett el.¹¹⁹

¹¹⁵ <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1700090.TV/ts/20240901/lr/chain2504>

¹¹⁶ Be. 677. §-a

¹¹⁷ <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1700090.TV/ts/20240901/lr/chain2504>

¹¹⁸ <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1700090.TV/ts/20240901/lr/chain2504>

¹¹⁹ Be. 678. § (1)-(3) bekezdései

A fiatalkorú elleni büntetőeljárásban az elsőfokú bíróság tanácsban jár el, ha bűncselekményre a törvény nyolc évig terjedő vagy ennél súlyosabb szabadságvesztés büntetés kiszabását rendeli, vagy az egyesbíró az ügyet a bíróság tanácsa elé utalta. A Be. a szakszerűség biztosítása, valamint a sajátos nevelési és gyermekvédelmi szempontok érvényesítése érdekében a fiatalkorú ügyében eljáró bíróság összetételére speciális szabályokat állapít meg. A Be. az általános eljárásban megszüntette az ülnökök részvételét a bírói tanácsban, azonban az eljárásban részt vevő terhelt speciális helyzetére tekintettel a fiatalkorú elleni eljárásban fenntartja. A laikus részvétel a korábbi formájában ugyanakkor nem jelentett tényleges garanciát és nem képviselt hozzáadott értéket a fiatalkorú elleni eljárás speciális céljának érvényesítésére. A törvényhozó ezt felismerve jelentős változtatást hajtott végre az ülnökök személyi összetételét illetően, hiszen a pedagóguson kívül a jövőben kizárólag pszichológus, vagy a törvény szerinti elsőfokú végzettségű gyermekvédelmi szakember vehet részt a tanács munkájában.¹²⁰

A fiatalkorú elleni eljárásban védő részvétele kötelező.¹²¹ A fiatalkorú védelemhez való joga a gyakorlatban akkor érvényesülhet, ha a formálisan biztosított védelmen túl a védőnek a vádemelés előtt is kötelezően jelen kell lennie azon a fiatalkorú részvételével megtartott eljárási cselekményen, mely közvetlenül szolgálja a bizonyítást.¹²²

A fiatalkorú elleni büntetőeljárásban a bizonyítás a fiatalkorú sajátos szükségleteinek, környezetének megismerése szempontjából lényeges körülmények vizsgálatára (a fiatalkorú egyéni értékelése) is kiterjed. A fiatalkorú egyéni értékelésének eszközei különösen a környezettanulmány, a pártfogó felügyelői vélemény vagy összefoglaló pártfogó felügyelő vélemény, a szakvélemény, a pártfogó felügyelő tanúvallomása, a fiatalkorú törvényes képviselőjének vagy a fiatalkorú gondozását ellátó más személynek a tanúvallomása. A fiatalkorú bűnelkövetése nem mutatható be csak az elkövetett bűncselekmény leírásával, hiszen legalább ilyen fontos az elkövető személyes adottságainak, a bűncselekményt kiváltó motívumoknak és az azt lehetővé tevő körülményeknek a vizsgálata. A Children irányelv 7. cikke a védelem, az oktatás, a képzés és a társadalmi integráció tekintetében

¹²⁰ <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1700090.TV/ts/20240901/lr/chain5157>

¹²¹ Be. 682. § (1) bekezdése

¹²² <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1700090.TV/ts/20240901/lr/chain5157>

fennálló sajátos szükségletek feltárása érdekében kifejezetten rögzíti a fiatalkorú egyéni értékeléshez való jogát, amelynek során különös figyelemmel kell lenni a gyermek személyiségére és érettségére, a gyermek gazdasági, társadalmi és családi hátterére, köztük az életkörülményeire, és bármilyen, a gyermek fejlődését veszélyeztető körülményre.¹²³ A fiatalkorú az életkori sajátosságaiból következően rövid időn belül komoly változáson mehet keresztül, ezért elengedhetetlen, hogy az egyéni értékelést megismételjék, ha az annak alapjául szolgáló körülmények jelentős mértékben megváltoztak, vagy az egyéni értékelés érdekében két évnél régebben szereztek be bizonyítási eszközt.¹²⁴

A fiatalkorúak tekintetében kiemelendő a belátási képesség vizsgálata. A bűncselekmény elkövetésekor a tizenkettedik életévét betöltött, de a tizennegyedik életévét be nem töltött fiatalkorú beszámítási képességének és a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátási képességének vizsgálata érdekében - a megalapozott gyanú közlését követően - jogszabályban meghatározottak szerint haladéktalanul gondoskodni kell a szakértői kirendelésről. A szakértők egyesített szakvéleményt készítenek.¹²⁵ A gyermekkor, mint büntethetőséget kizáró ok kodifikálásával a jogalkotó lényegében azt vélelmezi, hogy aki a cselekmény elkövetésekor nem töltötte be a 14. életévét, az nem rendelkezik a büntetőjogi felelősségre vonáshoz szükséges beszámítási képességgel. A cselekmény elkövetésekor 12. életévét betöltött gyermekkorú vonatkozásában azonban lehetőség van a vélelem megdöntésére, ha bizonyítást nyer, hogy a Btk. 16. §-ában meghatározott bűncselekmények elkövetésekor az érintett rendelkezett a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással. Az elmeműködés kóros állapotával összefüggésben használt beszámítási képesség fogalma nem azonos a fiatalkorú elkövetőnél vizsgálandó belátási képességgel. Ez utóbbin ugyanis a gyermek értelmi és erkölcsi érettségét, valamint az önfegyelmező, akarati képességét kell érteni.¹²⁶ A fiatalkorú terhelt beszámítási és belátási képessége vizsgálatának szabályait az igazságügyi szakértői működésről szóló 31/2008. (XII. 31.) IRM rendelet 19/A. §-a tartalmazza. Eszerint először a terhelt elmeállapotának orvos szakértői vizsgálatát kell lefolytatni. A vizsgálatot két igazságügyi orvos szakértő végzi, akik közül legalább az

¹²³ <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1700090.TV/ts/20240901/lr/chain5157>

¹²⁴ <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1700090.TV/ts/20240901/lr/chain5157>

¹²⁵ <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1700090.TV/ts/20240901/lr/chain5157>

¹²⁶ <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1700090.TV/ts/20240901/lr/chain5157>

egyiknek igazságügyi elmeorvostan szakképesítéssel kell rendelkeznie. Ha a terhelt beszámítható, az elmeállapot orvos szakértői vizsgálatát végző két szakértő folytatja a vizsgálatot, és a belátási képességről is véleményt ad azzal, hogy ennek vizsgálatához a terhelt klinikai és mentálhigiéniai felnőtt és gyermek szakpszichológiai vizsgálatát is el kell végezni. Ez utóbbit olyan szakértő végezheti, aki klinikai és mentálhigiéniai gyermek szakpszichológus, vagy ezzel egyenértékű szakvizsgálással rendelkezik. Az így elvégzett vizsgálatba szakkonzulensként gyermek- és ifjúsági pszichiátriai szakvizsgálással rendelkező személyt is be kell vonni. A szakértők az elvégzett vizsgálatok alapján egyesített igazságügyi elmeorvos szakértői és pszichológus szakértői véleményt készítenek. Ha az egyesített szakvélemény arra a megállapításra jut, hogy a fiataikorú nem rendelkezett az eljárás tárgyát képező bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással, akkor a vele szemben folytatott eljárást – a Btk. 16. §-ban meghatározott büntethetőségi akadály miatt – meg kell szüntetni.¹²⁷

A nyomozást a fiataikorú gyanúsított kihallgatásától számított egy éven belül be kell fejezni, ha a fiataikorúval szemben öt évnél nem súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt van folyamatban eljárás. Ha a fiataikorúval szemben öt évnél súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt van folyamatban nyomozás, annak határideje a gyanúsított kihallgatásától számított két éven túl nem hosszabbítható meg.¹²⁸

A fiataikorú letartóztatásának a törvényben megállapított okok esetében is csak akkor van helye, ha az a bűncselekmény különös tárgyi súlya folytán szükséges. A letartóztatás megszűnik, ha annak tartama a bűncselekmény elkövetésekor a tizennegyedik életévét be nem töltő fiataikorúval szemben az egy évet, a bűncselekmény elkövetésekor a tizennegyedik életévét betöltött fiataikorúval szemben a két évet eléri, kivéve az ügydöntő határozat kihirdetése után elrendelt vagy fenntartott letartóztatás esetét, továbbá ha a másodfokú vagy a harmadfokú bíróság hatályon kívül helyező végzése elleni fellebbezés elbírálása iránti eljárás van folyamatban vagy hatályon kívül helyezés folytán megismételt eljárás van folyamatban.¹²⁹

¹²⁷ <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1700090.TV/ts/20240901/lr/chain5157>

¹²⁸ Be. 687. § (1), (2) bekezdései

¹²⁹ Be. 688. § (1), (2) bekezdései

11. A fiatalkorúakat érintő jogesetek

Dolgozatom folytatásaként fiatalkorúakkal kapcsolatos jogeseteket szeretnék bemutatni, melyeket a beosztásom szerinti Jászberényi Járásbíróságon tárgyalnak és fejeztek be. Az első jogesetet tekintve (Fk. 27/2023.), a 2023. január 12. napján kelt vádirat alapján, a 2022. január 24. napja óta őrizetben, majd 2022. január 27. napjától 2022. október 25. napjáig letartóztatásban, majd 2022. október 25. napjától bűnügyi felügyeletben lévő II. r. vádlott - fk. I. r. vádlott felhasználásával, őt az értékesítésbe bevonva - 2022. január 14. napjáig rendszeres haszonszerzés céljából etil-heptedront árusított az alábbiak szerint:

2021. december hónaptól 2022. január 14. napjáig - miután messenger alkalmazáson az időpontban a vásárlások előtt előre megállapodtak - a II. r. vádlott ...szám alatti ingatlanban 2021. decemberében 10 alkalommal 3 és 7 adag közötti, 2022. januárjában 2 alkalommal, összesen 7 adag etil-heptedront értékesített 1. személynek, adagonként 1.000 Ft áron. Fk. I. r. vádlott 2021. decembere és 2022. január 14. napja közötti időben ...szám alatt egy alkalommal értékesített etilheptedront 1. személynek. Fk. I. r. vádlott 2022. január 14. napján 5 db alufóliába csomagolt, 0,10 gramm nettó tömegű etilheptedront értékesített 5.000 Ft-ért 1. személynek. Fk. I. r. vádlott által 1. személynek 2022. január 14. napján átadott 0,10 gramm nettó tömegű fehér por etil-heptedront tartalmaz, melynek etil-heptedron-bázis mennyisége 0,01-0,9 grammra becsülhető, mely nem éri el a csekély mennyiség felső határát, annak 0,7-6 %-a. 2022. január 14. napján 2. személy és 3. személy közös elhatározást követően megjelentek a ... számú ingatlannál acélból, hogy etilheptedront vásároljanak, ahol a fenti címen tartózkodó fk. I. r. vádlott ezen személyeknek 2 adag etil-heptedront értékesített, 1.000 Ft/adag áron. A nyomozó hatóság 3. személytől 2022. január 14. napján alufóliába csomagolt, 0,04 gramm nettó tömegű fehér port foglalt le, mely etil-heptedront tartalmaz, etilheptedron-bázis mennyisége 0,004-0,036 grammra becsülhető, mely nem éri el a csekély mennyiség felső határát, annak 0,3-2,4 %-a. Fk. I. r. vádlott és a II. r. vádlott fenti személyeken kívül további, ismeretlen személyek részére árusítottak rendszeres haszonszerzésre törekedve új pszichoaktív anyagot. A fenti ... számú ingatlanban 2022. január 14. napján lefoglalt 2,76 gramm nettó tömegű és 0,09 gramm nettó tömegű fehér porból etil-heptedron mutatható ki, az első esetben annak mért etil-heptedron bázis tartalma 2,11 gramm, míg a második esetben 0,009-0,08 grammra becsülhető, összesen 2,119-2,19

gramm, mely meghaladja a csekély mennyiség felső határát (1,5 gramm) annak 141,3-146 %-a, azonban nem éri el a jelentős mennyiség alsó határát, annak 7-7,3 %-a. A fenti tevékenységből fk. I. r. vádlott legalább 8.000 Ft, míg II. rendű vádlott legalább 55.000,- Ft haszonra tett szert.¹³⁰

A Btk. 459.§ (1) bek. 33. pontja értelmében az etil-heptedron az új pszichoaktív anyaggá minősített anyagokról vagy vegyületcsoportokról szóló 55/2014. (XII.30.) EMMI rendelet (továbbiakban: rendelet) 1. melléklet 2. pontjának megfelelő szerkezetű vegyület, új pszichoaktív anyag. A vádlottak cselekményükkel megszegték a kábítószerekkel és pszichotróp anyagokkal, valamint az új pszichoaktív anyagokkal végezhető tevékenységekről, valamint ezen anyagok jegyzékre vételéről és jegyzékeinek módosításáról szóló 66/2012. (IV.2.) Korm. rendelet 3.§-ban foglalt rendelkezést.¹³¹ A járásbíróság a 3. sorszámú határozatával a II. r. vádlott bűnügyi felügyeletét az elsőfokú bíróság ügydöntő határozatának kihirdetéséig fenntartotta. A 2023. május 3. napján tartott előkészítő ülésen az fk. I.r. vádlott a bűncselekmény elkövetését nem ismerte be.¹³² Az fk. I. r. vádlott a 2023. szeptember 27. napján tartott tárgyaláson vallomást nem kívánt tenni, így a bíró a nyomozati vallomásait és a nyomozási bíró előtt tett vallomását ismertette. A 2024. április 22. napján tartott tárgyaláson a 2 tanú nem jelent meg a rendőrség tájékoztatta a bíróságot, hogy nem találták meg a tanúkat. 2. tanú ismert tartózkodási helyein nem volt fellelhető. Az ügyész indítványozta a meg nem jelent tanúk nyomozati vallomása ismertetését. A védő sem ellenezte a tanúk vallomásainak ismertetését. A bíróság a fenti tárgyalási napon meghozta és kihirdette a külön íven szövegezett ítéletet. A 2022. január 14. napjától őrizetben, majd 2022. január 17. napjától 2023. január 17. napjáig bűnügyi felügyeletben volt fk. I. r. vádlottat bűnösnek mondta ki új pszichoaktív anyaggal visszaélés büntetében.¹³³ A bíróság fk. I. r. vádlottat 1 év szabadságvesztésre ítélte, a bíróság a szabadságvesztés büntetést fk. fogház fokozatban rendelte végrehajtani. A bíróság a kiszabott szabadságvesztés büntetés végrehajtását fk. I. r. vádlott vonatkozásában 2 évi próbaidőre felfüggesztette. A bíróság megállapította, hogy fk. I. r. vádlott a próbaidő tartama alatt pártfogó felügyelet alatt áll.¹³⁴

¹³⁰ Szolnok, 2023. január 12. napján kelt 3.B.126/2022/96. sz. vádirat

¹³¹ Szolnok, 2023. január 12. napján kelt 3.B.126/2022/96. sz. vádirat

¹³² a Jászberényi Járásbíróság 8.Fk.27/2023/3. számú jegyzőkönyv 2.

¹³³ Btk. 184. § (1) bek. IV.fordulat

¹³⁴ A Jászberényi Járásbíróság 8.Fk.27/2023. számú ügyben hozott ítélete

A fenti jogesetet követően még egy jogesetet szeretnék bemutatni röviden a Jászberényi Járásbíróságon tárgyalta fiatakorúak ügyei közül (8.Fk. .638/2023.) A 2023. március 20. napjától 2023. március 22. napjáig őrizetben, 2023. március 23. napjától 2023. november 20. napjáig letartóztatásban, 2023. november 20. napjától szabadlábon lévő fk. I.r. vádlott a II.r. vádlottal és az időközben elhalálozott ...személlyel, 2023. március 19. napján 16:30 órakor, Jászberényben, a Szentháromság tér és a Fürdő utca sarkán lévő nyilvános illemhelyet használták. Ezt követően utánuk, a 12 éves kk. 1.sz. sértett és a kk. 2.sz. sértett ment be, mire az I. rendű fk., valamint a II. rendű vádlottak és társuk kívülről bedörömböltek az ajtón azzal a valótlan indokkal, hogy a kk. sértettek nyissák azt ki, mert bent maradt 1.000 Ft készpénzük a mosdóban, és azt adják vissza. Amikor a kk. sértettek a vádlottak és társuk felszólítására kijöttek az illemhelyről, a vádlottak és társuk az ajtó előtt körbeállták őket, és -anélkül, hogy a mosdóban szétnéztek volna- emelt hangon követelték tőlük az 1.000 Ft-ot azzal a felszólítással, hogy ha pénzt nem adnak át, akkor átkutatják őket. A kk. sértettek ettől megrettenve, átadtak külön-külön készpénzt a vádlottak és társuk részére oly módon, hogy kk. 1.sz. sértett 2 db 1.000 Ft-os bankjegyet adott át a hozzá közelebb álló két elkövető részére (személyük a nyomozás során nem volt beazonosítható), kk. 2.sz. sértett pedig 1.000 Ft-ot adott át a hozzá legközelebb álló elkövető részére (az ő személye sem volt beazonosítható a nyomozás során).¹³⁵ Ezt követően a vádlottak és társuk azzal a fenyegetéssel követelték a kk. sértettektől további pénz átadását, hogy ha nem adnak nekik, akkor „beverik a pofájukat”. A veréssel fenyegetés hatására kk. 1.sz. sértett további 500 Ft-ot, míg kk. 2.sz. sértett ugyancsak további 500 Ft-ot adott a hozzá legközelebb álló -a nyomozás során be nem azonosítható- elkövető részére, majd a vádlottak és társuk elhagyták a helyszínt. A cselekményt követően a vádlottak és társuk, a megszerzett összesen 4.000 Ft-ot egymás közt ismeretlen arányban elosztották.¹³⁶

A Jászberényi Járásbíróság a 8.Fk.638/2023. számú ügyben a 2024. június 3. napján megtartott előkészítő ülésen hozott ítéletet. A bíróság a Jászberényi Járásbíróság 4.Fk.331/2023/7. számú ítéletének fk. I.r. vádlott vonatkozásában elrendelt próbára bocsátásra vonatkozó rendelkezését hatályon kívül helyezte és a próbára bocsátást megszüntette. A jelen ügyből 2023. március 20. napjától 2023. március 22. napjáig őrizetben, 2023. március 23. napjától 2023. november 20. napjáig

¹³⁵ Szolnok, 2023. november 21. napján kelt 3.B.1003/2023/94. számú vádirat

¹³⁶ Szolnok, 2023. november 21. napján kelt 3.B.1003/2023/94. számú vádirat

letartóztatásban volt I.r. vádlottat a bíróság bűnösnek mondta ki 2 rendbeli társtettesként elkövetett rablás bűntettében.¹³⁷ A fentiek miatt és a Jászberényi Járásbíróság 4.Fk.331/2023/7. számú ítéletében megállapított bűnsegédként elkövetett lopás vétsége¹³⁸ miatt a bíróság fk. I.r. vádlottat 2 év javítóintézeti nevelésre ítélte.¹³⁹ A bíróság megállapította, hogy fk. I.r. vádlott a javítóintézeti nevelés felének letöltése után ideiglenesen elbocsátható az intézetből, ha legalább 1 évet az intézetben eltöltött és alaposan feltehető, hogy az intézkedés célja további javítóintézeti nevelés nélkül is elérhető. A bíróság a kiszabott javítóintézeti nevelés tartamában fk. I.r. vádlott által 2023. március 20. napjától 2023. november 20. napjáig előzetes fogvatartásban töltött időt beszámítani rendelte.¹⁴⁰

Fk. I.r. vádlott a bíróság előtt az előkészítő ülésen bűnösségét a terhére rótt bűncselekményekben beismerte, a bíróság bűnösséget beismerő nyilatkozatát 8.Fk.638/2023/30-I. számú végzésével elfogadta.

Mindkettő bemutatott jogesetből kitűnik, hogy a fiatakorúakat csak a legszükségesebb ideig kell kényszerintézkedés hatálya alatt tartani. Ezen megállapítás a strasbourgi bíróság döntéseiből is látható.

Dolgozatom folytatásaként még kiemelnék egy a Kúria által a felülvizsgálat során hozott határozatot.

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Főügyészség indítványára a Kúria a Bfv.II.598/2021/7. számon a rablás bűntette és más bűncselekmény miatt fiatakorú ... terhelt ellen folyamatban volt büntetőügyben végzést hozott, amellyel a felülvizsgálat során a Mátészalkai Járásbíróság 4.Fk.204/2020/2. számú ítéletét hatályon kívül helyezte, és az elsőfokú bíróságot új eljárás lefolytatására utasította.¹⁴¹ A Mátészalkai Járásbíróság a 2020. október 30-án a terhelt bíróság elé állítása keretében meghozott 4.Fk.204/2020/2. számú ítéletével fiatakorú ... terheltet rablás

¹³⁷ Btk. 365. § (1) bek. a) pont II. fordulat, (3) bek. c) pont

¹³⁸ Btk.370. § (1) bek., (2) bek. bc) alpont

¹³⁹ A Jászberényi Járásbíróság 8.Fk.638/2023/30. számú ítélete

¹⁴⁰ A Jászberényi Járásbíróság 8.Fk.638/2023/30. számú ítélete

¹⁴¹ Kúria Bfv.II.598/2021/7. számú végzése, 1.

büntette¹⁴² és személyi szabadság megsértésének büntette¹⁴³ miatt 3 év javítóintézeti nevelésre ítélte azzal, hogy a terhelt legkorábban a javítóintézeti nevelés fele részének letöltése után ideiglenesen elbocsátható. Az elsőfokú ítélet - fellebbezés hiányában - a kihirdetése napján jogerőre emelkedett. A terhelt a Kúria jelen végzése idején is javítóintézeti nevelés hatálya alatt állt, ideiglenes elbocsátása 2022. április 5. napjától volt vizsgálható, a javítóintézeti nevelés letöltésének napja 2023. október 5.¹⁴⁴

A főügyesség indokolása szerint a járásbíróság a támadott ítélet meghozatala során annak ellenére járt el egyesbíróként az öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő rablás büntette miatt indított eljárásban, hogy a Be. 680. § (1) bekezdés a) pontja alapján az ügyet tanácsban eljárva kellett volna elbírálnia. Erre tekintettel pedig a bíróság nem volt törvényesen megalakítva. A Kúria megállapította, hogy a felülvizsgálati indítvány alapos volt. A Mátészalkai Járásbíróság a 2020. október 30-án megtartott tárgyaláson a Be. és a 2020. évi LVIII. törvény szabályaival ellentétesen hozott ítéletet egyesbíróként eljárva. A fiatalos terhelt elleni büntetőeljárásban ezért a bíróság nem volt törvényesen megalakítva.¹⁴⁵

A beszerzett adatok ismeretében a Kúria levonta azt a következtetést, hogy a terhelt a Mátészalkai Járásbíróság 4.Fk.204/2020/2. számú ítéletének hatályon kívül helyezése ellenére sem szabadulhatott, mert vele szemben a 2.Fk.206/2020/10. számú ítélettel elrendelt további egy év javítóintézeti nevelés várt végrehajtásra. Ez utóbbi ügyben a terhelt nem állt személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés hatálya alatt, ezért a Btk. 125. § (1) bekezdése szerinti beszámítás sem volt lehetséges. A Kúria megállapította, hogy a a Legfőbb Ügyesség által indítványozott kényszerintézkedés Be. 276. § (2) bekezdés c) pontjában szabott célja, a bűnismétlés lehetőségének megakadályozása a letartóztatás elrendelése nélkül is realizálható.¹⁴⁶

¹⁴² Btk. 365. § (1) bekezdés a) pont, (3) bekezdés g) pont

¹⁴³ Btk. 194. § (1) bekezdés, (2) bekezdés b) pont

¹⁴⁴ Kúria Bfv.II.598/2021/7. számú végzése, 2.

¹⁴⁵ Kúria Bfv.II.598/2021/7. számú végzése, 3.

¹⁴⁶ Kúria Bfv.II.598/2021/7. számú végzése, 4.

12. Összegzés

A kényszerintézkedések elemzése során visszatekintettünk a múltba, többek között a rómaiak idejébe. Az ifjúság viselkedése, a velük kapcsolatos problémák mindig is érdekelték az embereket. Részletes bepillantást nyerhettünk a magyar büntetőjog történetébe elsősorban a fiatalkorúak tekintetében. A Csemegi-kódex meghatározó volt, nem mehetünk el jelentősége mellett. Kiemeltem, hogy pl. nem lehetett büntetni azt a tizenkettő és tizenhat év közötti személyt, aki az elkövetés idején a bűnösségének felismeréséhez szükséges belátással nem bírt. A két világháború közötti időszak mellett a második világháború büntetőjogába is betekintést nyerhettünk. Az enyhülés időszaka az 1960-as évekre tehető, hiszen az életszínvonal is fokozatosan növekedett. A fiatalkorúak büntetőjogának aktuális kérdései között a büntetőpolitika feladatát, a gyermeki fejlődés lényegét, a gyermek- és fiatalkori bűnözés kezelését mutatom be. Szakdolgozatomban részletesen bemutatom a kényszerintézkedéseket a hatályos jogszabályok alapján. Milyen kényszerintézkedések léteznek ma Magyarországon és mi jellemző az egyes kényszerintézkedésekre. A fiatalkorúakra vonatkozó szabályokat a hatályos Be. a külön eljárások keretében fejti ki. A fiatalkorú elleni büntetőeljárást úgy kell lefolytatni, hogy az a fiatalkorú nevelésének, illetve testi, értelmi, erkölcsi és érzelmi fejlődésének az előmozdításával biztosítsa a fiatalkorú társadalmi beilleszkedését. Ezen szabályt mindig szem előtt kell tartani. Dolgozatom sarkalatos pontja a fiatalkorúakkal kapcsolatos ügyek, jogesetek bemutatása, amely segítségével betekintést nyerhetünk az ún. fk-s ügyek jelentőségére és azok tárgyalási menetére, mikor szükséges kényszerintézkedést alkalmazni a fiatalkorúval szemben, és meddig kell azt fenntartani.

Irodalomjegyzék

- LÉVAY Miklós: A fiatalkorúak büntetőjoga Budapest, Wolters Kluwer Kiadó, 2014. 521.
- LÖW Tóbiás: A Magyar Büntetőtörvény a büntettekről és a vétségekről és teljes Anyaggyűjteménye. I. kötet, Budapest, Pesti könyvnyomda-részvény-társaság, 1880. 526-527.
- HOLLÓSI Hajnalka: Gyermekkép, gyermekvilág, gyermekfelfogás változásai pedagógiai megközelítésben. Iskolakultúra Online, 2008/2, 101-103.
- Pukánszky Béla: A tizenkilencedik század gyermekfelfogása, Iskolakultúra, 2002/2. 17.
- SZABÓ András: A fiatalkorúak és a büntetőjog, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1961. 14.
- VÁMBÉRY Rusztem: A fiatalkorúak bírósága a háború alatt és a háború után. Budapest, A jogállam könyvtára 1. 22-23.
- KEREZSI Klára: A védtelen gyermek. (Elhanyagolás és erőszak a családban), Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó 1995. 26-28.
- SCHRIFERT Zsuzsa: A gyermek- és fiatalkorúakkal kapcsolatos büntetőpolitika és a gyermekvédelem alakulása hazánkban az I. világháborútól az 1950-es évekig. ELTE Themis, 2008. 42.
- NAGY József: A fiatalkorúakra vonatkozó büntetőjogi szabályok kialakulása és változásai, Rendvédelmi füzetek, 2002/36. 9.
- BÉKÉS Imre - LÁSZLÓ Jenő: A büntetőjogi felelősségre vonás akadályai, A büntető törvénykönyv magyarázata. I. Kötet, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1986.
- GYENIS Gyula: Az „akceleráció” és a civilizációs ártalmak. Anthropológiai Közlemények, 1975. 129.
- NAGY Ádám - TIBORI Tímea: Narratívák hálójában: az ifjúság megismerési és értelmezési kísérletei a rendszerváltástól napjainkig. Negyedszázad - Magyar Ifjúság, 2012, 417-421.
- HOMOKI Andrea: Viharsarki nevelőszülők mint a posztmodern gyermekkor formálói. Esély, 2011/2. 90.
- VAJDA Zsuzsanna: A „posztmodern” gyermekkor. In: Kósa-Vajda: Neveléslélektan. Budapest, Osiris Kiadó, 2005. 68.

- BLASKÓ Béla: Büntető(jog)-politikai karcolat. In: Büntetőjogi dolgozatok Gellér Balázs születése ötvenedik évfordulójának ünnepére, Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2018. 45-58.
- HOLLÁN Miklós: A negyedik magyar büntetőkódex - összegző tanulmány, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, 2017. 366.
- Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.)
- 1878. évi V. törvénycikk a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről 83-85. §§
- Büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (Be.)
- <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1200100.TV/ts/20240901/lr/chain3670>
- https://ujbtk.hu/kohalmi-mate-a-fiatalokra-vonatkozobunteto-anyagi-jogi-szabalyozas-tortenete/#_ftn4
- <https://www.legitimo.hu/jogi-hirek/kenyszerintezkedesek-a-buntetoeljarasban-elso-resz/>
- https://www.debrecebijogimuhely.hu/archivum/otdk_kulonszam/a_fiatalokrakkal szemben_alkalmazhato_buntetesek_es_intezkedesek_kulonos_tekintettel_a_szabadsagvesztes_buntetesre_es_a_javitointezeti_nevelesre/
- https://romaikor.hu/romai_jog_es_jogrendszer/romai_jogrendszer/romai_buntetojog/a_buntetoperes_eljarasok_romaban/cikk/kenyszerito_eszkozok_a_buntetoperes_eljaras_lefolyasanak_biztositasara
- https://romaikor.hu/romai_allam_es_allamrend/vegrehajto_testuletek/igazsagugyi_vegrehajto_testuletek_polgari_torvenyszekek_cikk/birosagok
- https://romaikor.hu/romai_jog_es_jogrendszer/romai_jogrendszer/romai_buntetojog/roma_i_buntetojog_bevezetes/cikk/a_bunuldozes_korai_formai
- https://romaikor.hu/romai_jog_es_jogrendszer/perek_es_birosagi_targyalasok/roma_es_a_zsidok_jezus_pereben_kr_u_30_korul/a_bunteto_per/cikk/a_buntetoper
- https://ujbtk.hu/kohalmi-mate-a-fiatalokra-vonatkozobunteto-anyagi-jogi-szabalyozas-tortenete/#_ftn4
- [https://jak.ppke.hu/uploads/articles/12332/file/Bory_Noemi_PhDvegl\(1\).pdf](https://jak.ppke.hu/uploads/articles/12332/file/Bory_Noemi_PhDvegl(1).pdf)
- <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1200100.TV/ts/20240901/lr/272>
- <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1700090.TV/ts/20240901/lr/chain2176>
- <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1700090.TV/ts/20240901/lr/chain2205>

- <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1700090.TV/ts/20240901/lr/301>
- <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1700090.TV/ts/20240901/lr/chain2504>
- <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A1700090.TV/ts/20240901/lr/chain5157>
- Szolnok, 2023. január 12. napján kelt 3.B.126/2022/96. sz. vádirat
- a Jászberényi Járásbíróság 8.Fk.27/2023/3. számú jegyzőkönyv 2.
- Szolnok, 2023. november 21. napján kelt 3.B.1003/2023/94. számú vádirat
- A Jászberényi Járásbíróság 8.Fk.638/2023/30. számú ítélete
- Kúria Bfv.II.598/2021/7. számú végzése